

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

nr 2
februari 1965
pris 1:50

Vård på konvalescenthem ger

Rekreation ● Vila

Vinter ● Sommar

- **KONVALESCENTHEMMET ALSBORG, HELGEVÄRMA**
Telefon: Växjö 0470/601 07 (Kronobergs län)
Plats för 14 gäster
- **KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS, SUNNE** (Värmlands län)
Telefon: Sunne 0565/271 65 — Plats för 26 gäster
- **FJÄLLFARARGÅRDENS KONVALESCENTHEM, UNDERSÅKER** (Jämtlands län)
Telefon: Undersåker 11 — Plats för 24 gäster
- **FRITIDSGÅRDEN RAMNÅS, Postfack 42, TORUP**
Telefon: Torup 138 (Hallands län)
Plats för 20 gäster
- **KONVALESCENTHEMMET ÄSEN, ÅSLJUNGA**
Telefon: Klippan 600 09 (Kristianstads län)
Plats för 20 gäster
- **LÄNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM**
(öppet under sommarsäsong) (Blekinge län)
Telefon: Karlshamn 0454/260 11 — Vintertid 0454/115 66
Plats för 12 gäster
- **SVANHOLMENS VILOHEM, SVANSHALS, OSBY**
(öppet under sommarsäsong) (Malmöhus län)
Telefon: 0479/117 14 — Exp.: Almbäcksgat. 2 B, MALMÖ C
Telefon: 040/ 157 95 — Plats för 27 gäster

Förfrågan om plats

göres av sanatoriepatient hos sanatoriets kurator och för den som ej vistas på sanatorium hos dispensären eller genom Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjukas lokalföreningar

Eftervård ● Förebyggande vård

i avkopplande miljö och natursköna trakter

Sidotankar om årets statsverksproposition

Jämsides med statsverkspropositionens svindlande summor för höjande respektive bibehållande av människovärdet kan det vara av intresse att se på människovärdet även ur andra aspekter. Återbäringstänkandet, då det gäller socialutgifterna, är inte heller främmande i de krassa ekonomiska sammanhangen. Satsar man så och så mycket på det och det betyder åtgärderna en lättad någon annan stans — rentav inkomster i olika former. Mera personal, bättre resultat, höjd produktivitet etc. Man kan lära sig mycket om människovärdet genom att rätt läsa statstryck. Fast man har naturligtvis väldigt svårt att direkt omsätta hjälp och botande i kanslispråkets kärva krav och behovet av ett oändligt antal tjänstemän i skiftande lönegrader, sida upp och sida ned i statsverkspropositionen.

Men människovärdet finns där i alla fall, mellan siffrorna, även om man tycker att byrådirektörer och högre tjänstemän av alla kategorier inte behövde klättra så snabbt uppåt i tabellen. Men sådant är känslotänkande på lägre nivå och har idag inte mycket gemensamt med en modern, rationellt uppbyggd socialbudget för svenska folket. Vi har ju i dagens läge sorgliga bevis på att personaltillgången är nyckelproblemet i all sann människovård. Trots detta har man svårt att låta bli att fundera över om inte det finns ett mångsyssleri på tjänstemannaplanet — inte minst inom vårdsektionerna i den statliga apparaten — som borde ses över ordentligt.

Handikappfrågorna, som rör sig inom flera olika departement, tillhör den typen av ärenden som ofta vandrar, från det ena skrivbordet till det andra. Och konsekvenserna härav blir ofta att "papperen stannar" långa perioder på varje skrivbord innan de går vidare. Den enskilda människan i väntan på åtgärder av olika slag är den som till sist blir mest lidande på alla dessa "stoppställen"; instanser och tjänstemän, som skall nagelfara handlingarna innan det blir klart för ett beslut — eller rättare sagt ett *slutgiltigt* beslut i ärendet.

En expert yttrade sig i samband med sjukhusorganisation på ett sätt som osökt dyker upp i det här sammanhanget — 70 procent av personalens arbete har inte med "diagnostik och botande att göra", understroök experten. Arbetet består i högre grad av sysslor såsom att portionera ut mat, svara i telefon och "sortera papper". Vi tror för egen del att det också skulle vara ytterst intressant att bena ut "papperen" som enskild faktor och se hur mycket de betyder i totalbudgeten.

En intressant faktor att närmare analysera är, hur mycket folk som sitter i sammanträden av olika slag. Och medan de "sitter" blir i många fall inte så förfärligt mycket utträttat. Det torde kunna påstås — utan att ha tillgång till några färska sifferpyramider — att det "sittes bort" åtskilliga miljoner arbetstimmar i vårt offentliga och administrativa liv. Att sitta i sammanträde till-

hör nu en gång det oundgängliga i vårt demokratiska samhällsliv — men det är säkerligen ett mycket dyrt sittande vi håller oss med.

Men man vinner ändå ganska lite med att bara kritisera pappersmängd, "sittande" i sammanträden och andra avarter i vårt fria och demokratiska statsskick och samhälle, om man inte samtidigt kan trola fram ett radikalt botemedel mot eländet. Först bör då sägas att kritiken dock har sitt värde om den medverkar till att föda tankar och nya konstruktiva idéer kring dessa frågor. — Finns något bot? Och i så fall hur bör radikalmedlet vara beskaffat? Även om man inte har någon färdig plan kan några tankar i ämnet vara tillåtet att framföra. Vi har framhållit att handikappfrågorna tillhör de ärenden som fördelas på många händer, valsar runt på skrivborden både i den statliga och kommunala förvaltningen. Den ordningen är nu en gång oundviklig, säger mången erfaren byråkrat, som suckar under pappersbördan, men ändå inte vet någon ny lösning. Han sitter där han sitter och kan inte annat.

För oss ter sig vägen till en samordning lockande via någon form av *delegerad beslutanderätt* i handikappfrågor. Dvs. på så sätt att ansvariga, över administrativa gränser, finge fullmakter att i arbetsgrupper fatta "riktiga" beslut efter vissa uppdragna riktlinjer från respektive uppdragsgivare. I den mån man kunde minska ned antalet sammanträden respektive lyftningar av hand-

Socialministern rekordman i årets statsverksproposition

Munhuggeriet i årets remissdebatt i riksdagen pågår för fullt när detta nummer av Status går i press. Tyvärr har vi inga möjligheter att servera läsarna några munbitar ur debatten. Vi får nöja oss med att knapra en smula på siffrorna ur budgeten och de är nog så intressanta. Socialministern står i särklass bland departementscheferna — hans departement kostar 8.079 milj. Det är en ökning på 1.482 milj. Att öka sin omsättning med nästan 1,5 miljard är inte dåligt och ökningen har vi att vänta oss fördelad på följande sätt:

Folkpensionerna höjs med 150 kronor för ensam pensionär och med 230 kronor för pensionärspar. Det kostar 150 miljoner sammanlagt.

Skatteutjämnningar med kommunerna som innebär att staten tar på sig hela kostnaden för folkpensioneringen drar 300 miljoner.

Kostnaderna för ökat antal pensionärer och för förra årets indextillägg beräknas till 400 miljoner.

De totala folkpensionskostnaderna närmast sig nu fem miljarder!

Den ökade återbäringen på läkarutgifter drar 13 miljoner och hela sjukförsäkringen kostar 1965 ca 430 miljoner.

Barnbidraget höjs från 700 kr till 900 kr den 1 juli. Den reformen kostar 343 milj.

Anslaget till bostadsrabatter för barnfamiljer och pensionärer håller sig oförändrat vid 250 miljoner.

Alla som går i giftastankar får nu chansen att låna mer pengar än tidigare. Bostättningslånens maximibelopp höjs från 4.000 till 5.000 kr.

Under 1965 får 100.000 åldringar hjälp av hemsamariter. Den hjälpen kostar cirka 50 miljoner.

Satsningen på sjuksköterskeutbildningen börjar ge resultat. 1960 utexaminerades 1.450 sjuksköterskor, 1964 2.000 och 1 januari 1965 fanns 2.500 nybörjarplatser vid sjuksköterskeskolorna.

◇

Socialministerns närmaste granne — inrikesministern — rör sig med mindre summor, men även han redovisar höga utgiftsposter. Störst är den som handlar om arbetsmarknadspolitiken, 994 milj. kostar den, och det innebär en ökning sedan ifjol med ca 280 milj. Här ska också de handikappade få sin beskärda del, yrkesutbildning, arbetsträning, skyddad sysselsättning osv. Filandet omkring anslagsbeloppen kommer att pågå under vårmånaderna. Just nu skrives riksdagsmotioner i massor för att lappa på budgeten på olika punkter, där riksdagsmännen tycker att regeringen varit för snål. Först fram på vårkanten skriker man till beslut. Status får alltså möjlighet att återkomma till riksdagsbeslutet för de handikappades del senare.

Men socialministerns plats i rekordtabellen lär dock inte kunna rubbas, inte ens i vår då allt är voterat och klart!

lingar från det ena skrivbordet till det andra kunde oanade vinster uppstå: dels ifråga om kostnader i personal etc., dels ifråga om väntetider för den enskilda, hjälpsökande människan. Vi medger att det finns många trösklar att övervinna i ett sådant förenklat förfarande vid handläggningen av handikapp- och rehabiliteringsärenden. Men låt oss ändå inte hugga huvudet av det förnuftiga sökandet efter lösningar för att övervinna trögheten i vårt sociala och administrativa kommunikationssystem. Låt oss lära något av utvecklingen av fartvidundren på det mekaniska planet: på vägar, vatten och i rymden. Det här är tankar i yttersta marginalen i herr Strängs och Kungl. Maj:ts nådiga lunta. Men för den skull bör de inte alldeles försvinna bland alla äskanden och flyttningar i tjänstemannastabens tabeller och siffror i människovårdens tecken.

Sixten Hammarberg

Vårdbidrag besvikelse för många föräldrar

De nya vårdbidragen till familjer med svårt handikappade barn, vilka är under 16 år och vistas i hemmet, blev en svår besvikelse istället för den lättnad man på många håll hoppats på. Strid har stått om lagtextens rätta innebörd. Det är alldeles tydligt att de tillämpningsbestämmelser Riksförsäkringsverket i första omgången presenterade var tillskurna i snävaste laget. Nu har ändå riksförsäkringsverkets experter med generaldirektör Rolf Broberg i spetsen varit samarbetsvänliga.

Fortlöpande sammanträden har hållits med Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) som också innefattar förbund, där föräldrar och anförvanter till svårt handikappade barn har stark förankring. Nya bestämmelser är under utarbetande. Hur man från HCK-organisationernas sida ser på tillämpningsföreskrifternas rätta utformning framgår på annan plats i detta nummer.

Posten meddelar numera ej
obeställbart utgivarkorsband.

Anmäl därför adressändring i god tid
till tidningens expedition.

Status

Organ för Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka

Ansv. utg.: Einar Hiller
Redaktör: Sixten Hammarberg
Red. och Exp.: Kocksgatan 15, Stockholm
Telefon 41 39 99 och 44 40 40
Postadr.: Box 4149, Sthlm 4
Postgironr 95 00 11

Annonsspriser:
Omslagets sista sida .... 500:—
1/1-sida 400:— 1/2-sida 225:—
1/4-sida 125:— 1/8-sida 65:—
Småannonser:
58 mm spaltbredd 65 öre mm
90 mm spaltbredd 90 öre mm

Prenumerationspris: Helår 15 kr, halvår 8:25 kr

UR INNEHÅLLET:

NACKA SJUKHUS OCH UNIVERSITETS- KLINIKEN I BERLIN	6
HANDIKAPPADE BARN I FAMILJEN	7
NYA BESTÄMMELSER OM VÅRDBIDRAG ..	10
OLIKA SLAGS MEDICINSK UPPLYSNING ..	11
MUMMEL I SKÄGGET	12
HANDIKAPPORGANISATIONERNA VILL ..	13
BILDKRYSS	17
KRIGET UTAN SVÄRDSSLAG (KI-LO-WATT)	18

OMSLAG: I laboratoriet - foto

Äldre tbc-fall och kroniker köar för att få sanatorieplats

Det är fel att tro att tbc:n är utrotad säger överläkare Rolf Ardell på Furs sanatorium i Blekinge i ett uttalande för *Sydöstra Sveriges Dagblad*. Problemen är ingalunda slut med den första sanatoriekuren. Det finns bl. a. äldre patienter med ett fortlöpande behov av vård då och då. Personalbristen sätter stopp för att tillgodose dessa behov, som ligger något på sidan om de akuta, "färska" fallen. Även om man har mediciner och vårdmetoder som ligger skyhögt över nivån för ett par decennier sedan finns tbc:n. Det behövs fler läkare och sköterskor plus en välbehövlig upprustning av sjukhusen i övrigt för att möta det *verkliga* vårdbehovet, understryker överläkare Ardell, som har gått hopp om att "bygget" vid sanatoriet kommer igång redan i vår. Därmed sker också en avlastning av lasarettet i Karlskrona, där man får ta mot "kön" eller delar av den som hör hemma på Fur:

Det är ett önskemål från dispensärläkaren att äldre kollar sina lungor med en röntgen. En smärtfri "operation". Dr Ardell finner det underligt att t. ex. folk som tidigare haft trubbel med lungorna vid trötthet och långvarig förkylning eller liknande först vill kolla mage och allt möjligt annan innan man tar en lungröntgen.

Det finns många äldre som lider av tbc och som man lyckats att läka hyggligt. Man åker hem och så kommer vintern med kyla och förkylning. En del har förlorat sina hemföreståndarinnor eller fruor och kan inte klara sig själv. Vart skall man ta vägen? Alderdomshemmen säger nej. Följaktligen blir det sanatoriet. Man lägger in om pensionärsbostad, men vetskapen om att den gamle varit tbc-sjuk kan inverka menligt på gångordningen för bostad. Det finns många sjuka som funnit sin tillflykt som långliggare på Fur. Dessutom skall sägas att patienterna trivs på Fur och personalen är enligt samstämmiga omdömen helt underbar.

Överläkaren måste vid sidan av sina uppgifter som dispensärläkare och sjukhuschef åta sig jouben för en underläkare som fattas. Till sin hjälp har han en nu överårig, men vital, dansk läkare med svensk legitimation. Det behövs tre läkare på Fur, samt minst två sköterskor till för att den en och en halv avdelning, som varit stängd i ett par år skall kunna öppnas. Här skulle t. ex. 30-talet kroniskt sjuka (t. ex. astmor) kunna få plats och därmed gjordes en välbehövlig avlyftning från lasarettet i Karlskrona. Men man orkar inte med. Man har en utmärkt personal, som gör ett strålande arbete, men även dessa behöver lagstadgad vila. Nu har man förmånen att använda sig av pensionerade sjuksköterskor i kritiska situationer, men på sikt finns alltjämt problem — även när det gäller nattskötersketjänsten. Det tillskott som etappvis tillföres sanatoriet från sjuksköterskeskolan i Kalmar är betydelsefullt.

Man är säkerligen inte ensamma i Blekinge om bl. a. återkommande

Forts. å sid. 6

Sagt om sjukvårdskrisen:

En expert på rationell sjukhusorganisation presenterade sina siffror:

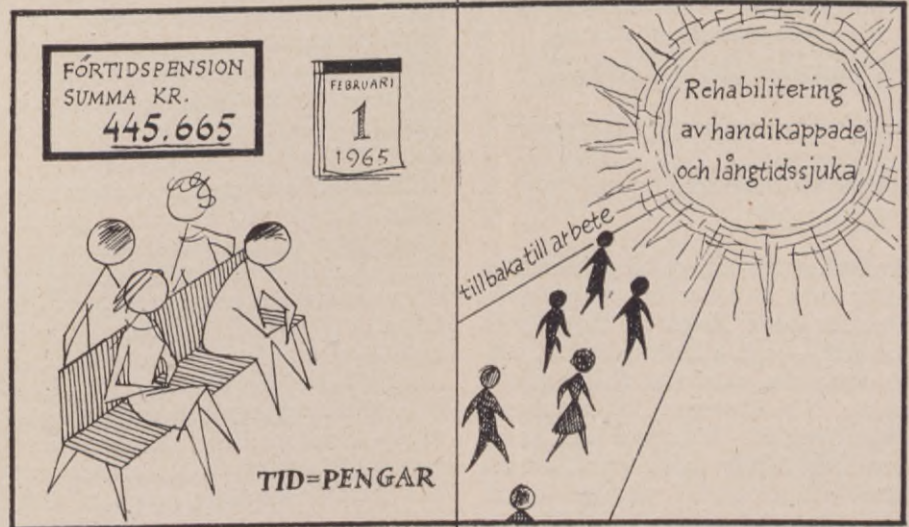
— 70 procent av personalens arbete har inte med diagnostik eller botande att göra. Det består i all dagliga sysslor som att portionera ut mat, svara i telefon och sortera papper.

— Men patienten då? Patienten står ju i centrum?

— Tja, svarade experten, patienten står nu faktiskt inte i centrum. Han eller hon befinner sig inte ens inom sjukhusets väggar. De står i kö utanför.

Och så får det väl bli — först och främst måste man försöka organisera de tillgängliga resurserna så att patienterna får plats på sjukhusen. Sen beror det på individen hur det blir med omvårdnaden.

TID - PENGAR och REHABILITERING!

Kommunalrådet H. Lindvall, Malmö, sa på en konferens att en 35-årig gift man med hustru och två barn samt en årsinkomst på 20.000 kr genom förtidspensionering kommer att dra en kostnad av 445.665 kr. Det var bra nära halva miljonen det! Håll summan i minnet då man prutar på anslag till tränings- och skyddade verkstuder och annan rehabilitering för de handikappade — det är goda "kommunalråd" vi ger!

Sjukhusets framtid

Sjukhuset har hos oss — och det är så i andra länder också — alltmer blivit hjärtat i hälso- och sjukvårdsorganisationen. Sjukhusets influens blir allt större och det integrerar allt längre perifert i både hälso- och sjukvård. Långtidsvården med sina lasaretsanslutna kliniker och perifera annex, s. k. satellitsjukhus, med integration ända ut i hemvården, är ett exempel på detta. Mentalvården får en struktur liknande långtidsvården. Den sjukhusdirigerade rehabiliteringen byggs intimare ihop med arbetsvården. Den öppna vårdens läkare blir alltmer beroende av assistens från sjukhusens diagnostiska och terapeutiska avdelningar, samarbetet mellan öppen och sluten vård blir härigenom allt starkare. Tekniska nyheter som datamaskinminnen stimulerar tankarna om en organisation där data om varje sjuk människa samlas och vid behov — och då från sjukhusarkivet — snabbt kan bli tillgängliga för varje läkare.

*

Säkerligen kommer inte det svenska sjukhuset att dra in tentaklarna och förskansa sig bakom murar, som endast kan passeras med remiss i näven. Det kommer att bli en stor institution med en mångfald funktioner — inbegripet undervisning och forskning — där mängder av människor kommer att röra sig.

(Medicinalrådet Stig Lindgren)

■ STATUS-DEBATT ...

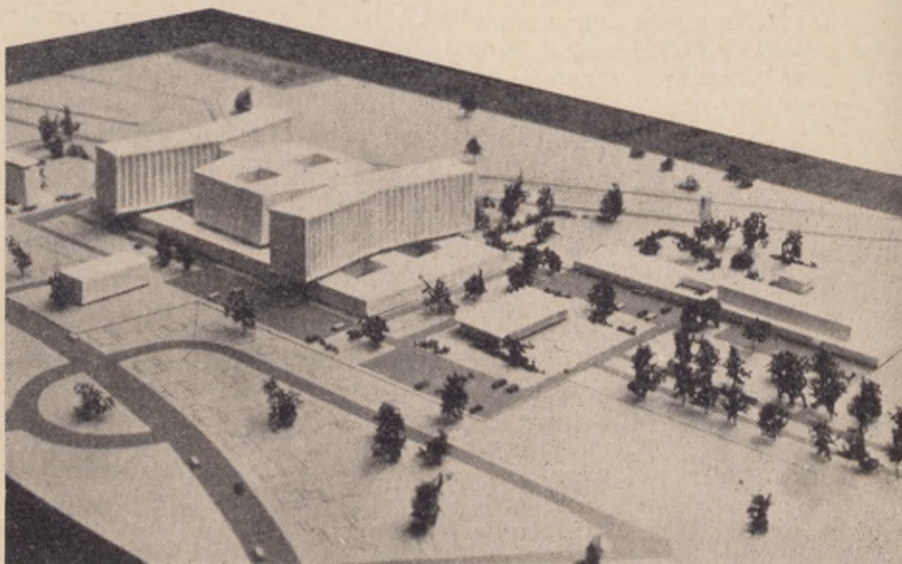
Forts. fr. sid. 5

vårdbehov för många lungsjuka. Det måste vara fel att katalogisera sjukdomsdrabbade bara i dagsfärska akutfall — och alldeles särskilt gäller detta tbc, astma m. fl. lungsjukdomar. Nedslitningen och stressen i arbetslivet, för dem som kan anses vara återställda, måste ändå betyda behov att söka vård på nytt ibland också rent sjukvårdsmässigt. Det är därför en välbehövlig signal, som kommer från Blekinge — en klar anvisning om att man inte kalkylerar vårdresurserna enbart på basis av rent akuta behov av vård för dagens lungsjuka.

● Internationella sjukvårdsproblem:

Nacka sjukhus och Universitetskliniken i Berlin är Europas modernaste

50.000 vårdplatser behövs i Väst-Tyskland

Europas modernaste sjukhus i Väst-Berlin, sett i fågelperspektiv. Sjukhuset har plats för 1.200 patienter och rymmer 19 operationssalar, 8 polikliniker m. m.

De svenska sjukvårdsproblemen — både vad det gäller att få kunnig arbetskraft; läkare, sjuksköterskor och biträden samt att bereda vårdplatser och kunna utnyttja de som är disponibla — är ett ideligen debatterat problem i den svenska fack- och dagspressen.

Men studerar man det internationella läget så upptäcker man ganska snart att vi inte är ensamma om att kämpa med en slutgiltig lösning på denna svåra och brännande aktuella fråga. I Förbundsrepubliken Tyskland — som på otroligt kort tid efter naziregimens sammanbrott 1945 lyckats kämpa sig upp till en hög social nivå — har man för närvarande en brist på 50.000 vårdplatser! Och man har ungefär samtidigt med att vi invigde Europas modernaste sjukhus i Nacka också hunnit med att öppna Fria Universitetskliniken i Berlin för alla behövande patienter. Dessutom står Universitetskliniken i Berlin fullt ut i nivå med vårt eget moderna Nackasjukhus.

Just nu förfogar förbundsrepubliken över 3.627 sjukhus med ett sammanlagt antal vårdplatser på 635.000. Under innevarande år har över 7,2 miljoner människor vårdats på de tyska sjukhusen. Men ändå räcker vare sig personal eller antal bäddar till ...

Debatten i den tyska pressen har sagt att "sjukhusen måste friskna till" och man får väl anse det vara ett uttalande som träffande belyser situationen.

Efter krigsslutet 1945 har man i Väst-Tyskland ägnat stor omsorg åt att modernisera sjukhusen och Hälsovårdsministeriet har även utanordnat en kredit på 150 miljoner DM för att ett snabbt och önskvärt resultat ska uppnås. Från 1961 till 1964 har man ur denna fond lämnat bidrag till 593 sjukhus. Men likväl är det bara en droppe i havet ...

AV ARNE ÖJEN

Den ekonomiska frågan är besvärande. I Väst-Tyskland faller dessa saneringskostnader på delstaterna och kommunerna, men alla har inte lika goda resurser när det gäller pengar. Ett bra exempel är delstaten Nordrhein-Westfalen, som under loppet av åtta år byggde 25 nya sjukhus, har 40 under arbete och planerar ytterligare 60! Där finns de ekonomiska förutsättningarna, och man kan uppfylla kraven. Men så är inte fallet i alla delstater. Där tvingas man snåla in på anslagen.

Den moderna tyska sjukhusgiven har framför allt tagit hänsyn till patienten. Liksom i Nacka. Sjukhusen ska inte längre "lukta bedövningsmedel" och dagrummen ska inte ge intryck av tristess och konvalescens.

I Universitetskliniken i Berlin har man exempelvis i köket monterat in rullband för att arbetet ska gå lättare. Och vidare så centraldirigeras personalen genom små radiopersonsökare som sjuksystrar, läkare och biträden bär i sina fickor. Ett anrop, vederbörande svarar och får order att infinna sig på den och den avdelningen... Nog så perfekt.

På Nacka sjukhus tillämpar man en liknande metod. Men de enda som har transportabla radiopersonsökare är läkarna, husmor och avdelnings-sköterskorna. (Vidare så har både Nacka och Universitetskliniken TV-förbindelse mellan operationssalar och röntgen.)

Den Fria Universitetskliniken i Berlin gäller just nu som föredöme

för alla planerade tyska sjukhus. Man har — från Benjamin Franklin-stiftelsen — fått amerikanskt kapital och som modell för bygget har den amerikanska Mayo-kliniken fått stå. Alla förbindelsevägar inom sjukhusets interna kommunikationer har gjorts så korta som möjligt. Allt ska ske snabbt och effektivt.

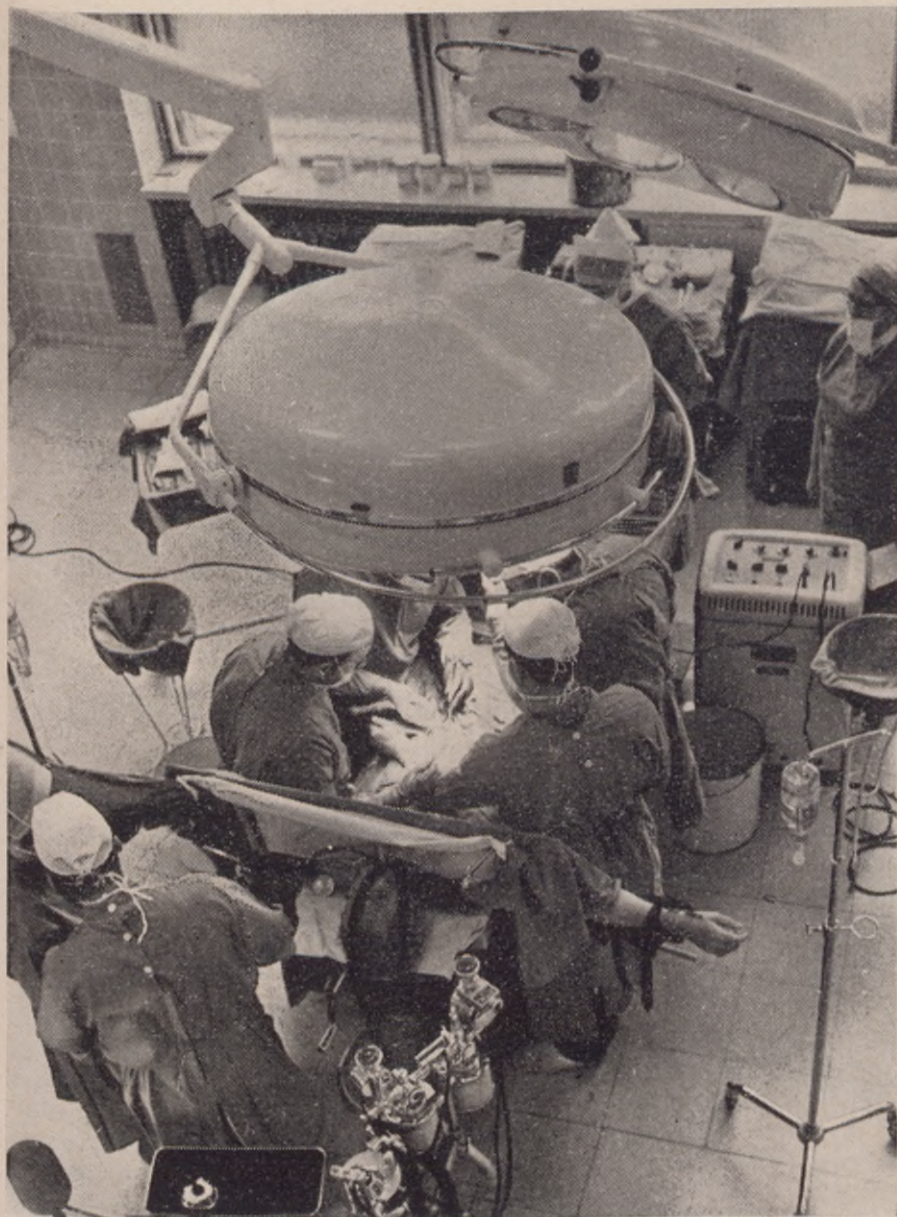
Det egentliga sjukhuset vilar på en underbyggnad som innehåller förvaltningskontor, försörjningsinrättningar, röntgenavdelningar, hörsalar och ett centralt sjukhusarkiv.

Sjukhuset har plats för 1.200 patienter och de båda sjukhusbyggnaderna på vardera fem våningar och med 600 bäddar i varje huskropp sammanbinds också med en behandlingsbyggnad som har 8 polikliniker och 19 operationssalar samt ett flertal laboratorier.

Redan när man planerade Universitetskliniken tog man hänsyn till allt som har med den fruktade *hospitalismen* att göra. Denna fruktansvärda form av infektioner då bakterierna blivit resistenta, och antibiotika inte verkar.

Man tänkte även på personalen. Liksom i Nacka. Därför är avdelningarna ordnade så att en sjuksköterska kan ha uppsikt över två avdelningar samtidigt. En stor lättnad är snabbtelefonanläggningarna som sammanbinder alla avdelningar med varje individuell sjuksäng.

Operationssal i Universitetskliniken, "Westend-Krankenhaus" i Väst-Berlin.

Föreståndarinna

Ordinarie befattning som föreståndarinna vid Fjällfarargårdens Konvalescenthem i Undersåker (Jämtland) ledigförklarad härmed för tillträde enl. överenskommelse. Hemmet har 22 platser. Sökanden skall äga sjuksköterskeutbildning.

Lön utgår enl. centralt avtal. Sökande som för löneklassuppflyttning önskar tillgodoräkna sig tidigare likvärdig tjänstgöring skall ange detta i ansökan.

Läkarintyg avgives vid anfordran. Ansökan åtföljd av sedvanliga handlingar skall vara Stiftelsen Fjällfarargårdens Konvalescenthem, Box 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 15 februari 1965.

Upplýsningar om tjänsten lämnas genom föreståndare J. Larsson, tel. Undersåker 11 eller kamrer Hiller, tel. 08/41 39 99.

Handikappade barn i familjen

FAMILJEPSYKOLOGISKA PROBLEM

I korta drag ska jag försöka skissera några av de psykologiska problem och konflikter som tillkomsten av ett handikappat barn medför i en familj, och hur vi läkare i vår verksamhet möter situationen. Detta måste med nödvändighet bli en framställning som ter sig schematisk, utan det liv som hör detaljerna till. Framställningen kommer också att färgas av erfarenheterna med barn från den största handikappgruppen, de mentalt retarderade.

Problemet gäller främst de svårast handikappade, antingen det nu gäller kroppsligen eller själsligen, de som för framtiden fått sin funktionsförmåga nedsatt så att de ej kan försörja sig själva, ända ned till dem, som för sina elementära livsbehov dagligen är beroende av andras närvaro och hjälp. Men det är inte enbart skadans eller handikappets svårighetsgrad som gör bördan olika tung, som gör påfrestningarna på familjesammanhållningen olika stark. Alltjämt består i många människors föreställning en gradskillnad mellan de fysiskt skadade och de psykiskt. Kring den mentala retardationen står det en diffus känsla av nedvärdering, som går långt utöver den kring andra skadade med motsvarande grad av funktionsbortfall. Föräldrarna till ett cerebralt barn, som samtidigt är gravt mentalt retarderat, accepterar ibland hellre en vårdform, vars resurser kanske lokalt är sämre, men som inte sorterar under efterblivenhetsvården. Eftersom begreppet utvecklingsstörning till sitt innehåll är mera obestämt och ungefärligt tolereras det bättre än lagbestämmelsernas psykisk efterblivenhet eller sinnesslöhet. Det är fakta, som vi tills vidare måste ha för ögonen. Redan ett oförsiktigt ordval vid konsultationen kan minska det förtroendekapital, som ett realistiskt accepterande ska bygga på. Vi hjälper inte

Av GUNNAR KLACKENBERG

sådana föräldrar eller deras barn genom att väcka slumrande försvarsmekanismer. Föräldrarna har ofta en utpräglad känslighet för omgivningens och läkarens attityd.

Andra belastande faktorer än graden av funktionsstörning och handikappets innehåll är barnets ålder och plats i syskonraden. Så länge barnet är litet kan de hemliga tankarna om en förbättring med åren och om en felaktig diagnos stärka det hopp, som flertalet föräldrar bär på, och gör ett faktum mera uthärdligt. Det är den art av livslögn, som vi i vissa skeden bör behandla varligt, men inte själva söka täckning bakom. Det är så lätt att säga och för föräldrarna så in-

Till första barnet knytes stora förväntningar. Om den förstfödde råkar bli svårt handikappad ställer sig frågan — ska vi våga ha flera barn eller ej?

smickrande att höra "att det kanske växer bort". Då har vi räddat oss från obehaget för stunden, men bädlat dåligt för framtiden för alla parter. Många för äldrar till de mentalt retarderade väntar underverk vid puberteten. Varifrån föreställningen härstammar är mig obekant. I allmänhet följer ytterligare komplikationer då.

Till den förstfödde knytes särskilda förväntningar. Om denne råkat bli svårt handikappad adderar sig till de svikna förhoppningarna också den plågsamma frågan om de ska våga ha flera barn eller ej. Önskan och glädjen att få ett friskt barn kämpar med fruktan att det ska gå galet igen. När det gäller första barnet i en familj vill föräldrarna alltid innerst inne få den risken belyst. De kanske inte vågar fråga i ängslan för svaret, men blir efteråt besvikna om de inte givits tillfälle få höra något om det. Frågan kan vara svårbesvarad. Om det finns en risk utöver den normala vid varje förlossning, bör vi bl. a. med genetikerns hjälp i enkla ordalag tolka vad denna innebär. Valet blir föräldrarnas.

Nyssnämnda faktorer spelar ändå en sidoordnad roll när det gäller att klara den emotionella belastningen. Det är inte två familjer, som reagerar lika på samma sak. Avgörande blir graden av stabilitet och personlig mognad, som finns hos föräldrarna från tidigare år, deras förmåga att på ett framåtsyftande sätt anpassa sig även till livets obehagliga realiteter. Många godtar vad livet ger, accepterar det öde som blivit deras och strävar sakligt efter att göra bästa möjliga av situationen. De blir varken slav åt barnet, som ligger nära tillhands, eller tar ut sina besvikelser på detta. De har mycket att ge och kan dela med sig av vad de har, och lyckas tillfredsställa även sina normala barns behov. De samarbetar bra med läkaren, ger skäl och tar

Utvecklingsstörda, hörselskadade, cp-skadade och på annat sätt svårt handikappade barn, behöver tränas och hjälpas. De kräver en arbetsbörda av föräldrarna långt utöver det normala för vård och fostran av barn. Föräldrarna får vara både vårdare, lärare, sjukgymnast och allt möjligt annat. Att uppmuntra familjerna, ge stöd med service av olika slag, experthjälp och avlösningsservice till hårt arbetande mödrar m. m., är det minsta man har rätt att kräva från samhällets sida.

skäl, är konstruktiva i sin kritik och sina strävanden, och är ivriga att åstadkomma förbättringar till frömma för det egna barnet och andra i samma situation. Vi återfinner dem ibland i föräldraföreningarna, vars ankare de utgör. De är en pådrivande kraft för samhällsförbättringar för de handikappade och den bör vi hjälpa till att kanalisera.

◇

Men för många är upplevelsen en katastrof. Det antalet skulle vara mindre och upplevelsen lättare att

bära om vi bättre förstode innebörden av föräldrarnas reaktioner och följderna av vår attityd gentemot dem. I varje graviditet och i varje barn ligger en enorm emotionell investering, förväntningar, förhoppningar, framtidsmål. När hotfulla fakta hopas om barnets abnormitet eller svåra handikapp, då ligger flykten från verkligheten nära. Man förnekar eller misstolkar verkligheten. Det ger upphov till konstlade lösningar och planeringar för framtiden. Om det är en själslig avvikelse tillskrives den gärna små kroppsliga fel, som kan korrigeras och som för-

modas göra barnet bra. Man går till olika läkare, förlitar sig på adenoidoperationen, hoppas på neurokirurgen, eller reser långa vägar utomlands för att få kostsamma sprutor med celluppslamningar och hormoner. Föräldrar i den situationen välkomnar varje aktiv åtgärd av liknande slag, därför att det passar in i deras emotionella mönster. Om det utvecklingsstörda barnet inte kan följa med i särskolan beror det då lätt på felaktiga undervisningsmetoder eller täta lärarbyten. Föräldrarnas intensiva ansträngningar att påskynda den försenade talutvecklingen eller långsamma inläringen gör barnet olyckligt, det kan inte vinna deras erkännande. Den som vanligen känner barnet sämst, nämligen fadern, har svårast att förstå. Föräldrarna kan se på barnet olika, de drar inte jämnt det blir motsättningar, som ofta även finns på ett djupare plan. Ett plan där man anklagar varandra och söker skulden till svårigheterna hos äktenskapspartnern, dennes släkt eller händelser i deras tidigare liv. Det intrafamiljära dagligdags nötrandet med hopade besvikelser utkristalliseras i desperation, depression eller skilsmässa. Den fullbordade skilsmässan är ett minimimått på äktenskaplig vantrivsel. Nästan vart 5:e äktenskap bland föräldrar till psykiskt efterblivna i Stockholm har nått det stadiet 14 år efter barnets födelse. Det är fler än i den Jonson-Kälvestenska normalpopulationen för äktenskap med barn i motsvarande åldrar.

◇

Innan vi tillräckligt känner föräldrarna till de handikappade barn vi ska sköta, bör vi vara inställda på att även få möta högst irritationella känslouttryck. Vi måste vara mottagliga för det hjälpbehov som ligger i dessa och förstå hur de vuxit fram ur besvikelser, skuldkänslor, fruktan och förtvivlan. Det är för många en smärtsam väg att gå, under kamp mot verkligheten. Om vi då anstränger oss alltför aktivt att omedelbart övertyga om diagnosens hela innebörd manar vi lätt fram en en-guard-ställning. Det tolkas som en attack mot både dem själva och barnet. De litar då mindre på de åtgärder som föreslås. Vinner vi förtroendet och sympatin går processen snabbare. Individualisering är nödvändig, vissa föräldrar uppskatta utförlighet, andra ett gradvist vetande parallellt med egna iakttagelser.

Forts. å sid. 21

Reformerade bestämmelser om vårdbidrag till svårt handikappade barn

Som framgår på ledande plats i Status har den reform, som trädde i kraft den 1 juli 1964 och som innebär att 2.500 kr om året kan beviljas svårt handikappade barn, vilka vistas i föräldrahemmet, blivit en bitter besvikelse för många föräldrar till sådana barn. Genom kontakter med riksförsäkringsverket har Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) och till denna anslutna organisationer framställt krav på snar revidering av de bestämmelser som i första omgången fastslagits. Det hedrar riksförsäkringsverket att man i det uppkomna läget varit förhandlingsvillig och gärna lyssnat på de synpunkter som framförts. En sammanfattning av dessa synpunkter framgår här. Nya bestämmelser från riksförsäkringsverket kommer alltså att utfärdas om vårdbidragen.

Angående vårdbidrag för barn under 16 år enligt 9 kap. 3 § lag om allmän försäkring I ett stort antal fall har ansökningar om vårdbidrag av vederbörande försäkringskassa lämnats utan bifall, då försäkringskassorna synes med stöd av Riksförsäkringsverkets PM ha ansett sig böra göra en mycket restriktiv bedömning av vårdbehovet. Socialpolitiska kommittén, som på sin tid framlade förslag om vårdbidrag, beräknade att antalet barn, som skulle kunna komma i åtnjutande av bidraget, utgjorde 5.000. Antalet beviljade ansökningar torde emellertid, såvitt nu kan bedömas, komma att understiga denna siffra. Många föräldrar med allvarliga vårdproblem har underlåtit att inge ansökan, emedan de fått kännedom om den restriktiviteten, som utmärker tillämpningsbestämmelserna. Tillämpningsföreskrifterna måste därför liberaliseras. Redan innan en sådan ändring kommit till stånd måste en liberalare och till lagen närmare knuten tolkning tillämpas.

I Riksförsäkringsverkets PM tillämpas en kategoriuppdelning, som vi finner olämplig. Även om denna uppdelning skulle accepteras är emellertid bl. a. följande att märka.

a) Beträffande barn i de 3 första levnadsåren uttalar Riksförsäkringsverket, att det för vårdbidrags beviljande bör krävas att behov av särskild "sjukvårdsmässig eller likartad behandling" föreligger. Av vissa försäkringskassor har detta uttryck tolkats som närmast avseende motsvarighet till sjukvård, varför man ansett att beträffande barn i denna ålder det för bidrags beviljande kräves att barnet är sängliggande. Så stor restriktivitet synes icke ha varit avsedd av förarbetena att döma, varför ett förtydligande är önskvärt. Det finns många exempel på, att barn under 3-årsåldern på grund av sitt handikapp kräver avsevärt mera tillsyn och omvårdnad än andra barn och — såsom

exempelvis barn med kramper — måste underkasta sig en noggrann medicinering, även om vården inte precis kan betecknas som sjukvårdsmässig. I många fall är barnets första levnadsår de mest arbetskrävande för föräldrarna med hänsyn till angelägenheten av en tidigt insatt träning för att kompensera barnets handikapp. Detta gäller exempelvis för barn med hörselsvårigheter. Det är för dessa av utomordentlig vikt att deras hörselrester så tidigt som möjligt tages tillvara genom en intensiv träning, som till mycket stor del måste åvila föräldrarna. Föräldrarnas insats under dessa år kan få avgörande betydelse för barnets fortsatta utveckling. Beträffande barn som är rörelsehindrade på grund av förlamning, såsom fallet är med CP-barnen, förekommer ofta att någon av föräldrarna redan från och med det barnet uppnått ettårs-åldern ger barnet daglig sjukgymnastik liksom gång- och rörelseträning efter anvisningar från sjukgymnast eller läkare. Allmänt gäller för de flesta barn med handikapp, att de icke kan lämnas till daghem, varför modern förhindras taga förvärvsarbete. Enligt uttalande av Socialpolitiska kommittén är hindret för modern att utnyttja sin arbetsförmåga till förvärvsarbete en omständighet, som skall förtjäna beaktande vid bedömning av behovet av ekonomiska stödåtgärder. Dessa synpunkter kan göra sig gällande även när barnet befinner sig i späda ålder.

b) Även för barn i 4:e t. o. m. 7:e levnadsåret synes promemorian ge uttryck för väl stor restriktivitet. Beträffande utvecklingsstörda barn uttalas, att bidragsrätt kan föreligga om barnet är speciellt svårskött och kräver ett extraordinärt stort mått av hänsyn och tillsyn. Såsom exempel nämnes att barnet visar beteenderubbningar såsom oro, hyperaktivitet, aggressivitet o. dyl. Härtill är att märka, att uttrycket "extraordinärt" saknar täckning i lagen

och att varje märkbar ökning av merarbetet för passning bör beaktas. För utvecklingsstörda barn i denna åldersgrupp kan vidare erinras om betydelsen av s. k. ADL-träning (Activities of Daily Living). Denna träning måste till stor del åvila föräldrarna och syftar till att göra barnet så litet beroende av andras hjälp som möjligt när det gäller att exempelvis klä sig, äta och klara sina toalettbesök. För barn i denna ålderskategori bör i än högre grad än beträffande det yngre barnet beaktas moderns bundenhet och omöjligheten för henne att taga förvärvsarbete. På de flesta orter finns inga förskoleplatser för handikappade barn. För utvecklingsstörda barn finns i hela landet endast några 100-tal förskoleplatser, till största delen tillkomna på föräldraföreningarna FUB:s initiativ, och för andra grupper av handikappade barn är tillgången ännu mycket mindre. På dessa förskoleplatser kan barn vanligen endast tas emot några timmar per dag och ofta ej ens varje veckodag.

c) För psykiskt utvecklingsstörda barn, som uppnått vanliga skolåldern uttalas, att rätt till vårdbidrag torde föreligga om barnet är oförmöget att tillgodogöra sig varje form av undervisning. För barn, som går i särskoleexternat, uttalas att vårdbidrag endast undantagsvis kan komma ifråga och detta då i sådana fall, då barnet även har ett fysiskt handikapp. Emellertid kräver ofta externatbarnet efter skoldagens slut tillsyn i icke obetydlig omfattning med därav följande bundenhet för modern. För barn som icke kan tillgodogöra sig särskoleundervisning, borde det vara självklart att bidragsrätt föreligger. I vissa sådana fall har emellertid ansökan om vårdbidrag lämnats utan bifall.

Den omständigheten att ett barn är intaget på institution utgör som regel hinder mot bidrags beviljande. Beaktas bör emellertid, att ett "institutionsbarn" ofta vistas i hemmet lördagar—söndagar, i samband med helger samt under ferier. Önskvärt vore att för sådana tidsperioder vårdbidrag kunde utgå.

I vissa landsting lämnas hemsjukvårdsbidrag för vård av olika grupper av handikappade. I propositionen uttalas att med tillkomsten av det statliga vårdbidraget har avsetts att åstadkomma en reell förbättring för den berörda kategorin barn och att det vore olyckligt om införandet av det statliga vårdbidraget finge en återhållande effekt med avseende på hemsjukvårdsbidraget från landsting och primärkommuner. Det finns emellertid exempel på att beslut om landstingsbidrag uppskjutits i avvaktan på beslut från försäkringskassan om det statliga vårdbidraget. Utvecklingen i detta hänseende måste följas, om tillkomsten av vårdbidraget skall

Vi pratar om...

Olika slags medicinsk upplysning

Vi lever i upplysningens tid. Vi måste lära oss allt om sjukdomar, sexualundervisning och preventivmedelsteknik. Och det är ofta veckopressen som har tagit undervisningen om hand och lägger upp den ena breddsidan efter den andra som den tycks tro till sina läsares "bästa".

Men är det ändå inte mer för tidningsupplagornas bästa som denna s. k. upplysning bedrivs? Gagnar den verkligen till någon som helst nytta, är den ändå inte betydligt mer skrämselfbetonad än lugnande på redan förut hårt stressade nerver?

Vi köper en veckotidning, för att få en stunds avkoppling för *underhållningens skull* i de flesta fall. Den som önskar medicinsk sakupplysning däremot kan skaffa sig denna genom att läsa läkaretidskrifter.

Där är artiklarna vetenskapligt upplagda, skrivna av fackmän som vet vad de talar om och de syftar inte till någon skräckpropaganda.

Det går inte att komma ifrån att veckopressartiklarna, undertecknade av journalister, knappast bygger på något verklighetsunderlag och att de ofta är i högsta grad ovederhäftiga. Gång på gång frågar man sig efter genomläsningen av dessa alster; har den och den skribenten verkligen fått någon intervju med läkaren i dessa ämnen? Har dessa upplysningar som så välvilligt ställes till läsares förfogande någon saklig grund? Skulle i så fall en läkare utelämnat rena sjukhusjournaler till journalisten; jag tvivlar på detta. Och jag tror att många med mig gör detsamma.

få den standardhöjande efektt, som varit avsedd.

Över huvud taget måste man som sagt avvisa den metod som användes i anvisningarna, nämligen att uttrycka allmänna normer som i stort sett icke återfinnes i lagtext eller förarbeten, t. ex. ifråga om åldersgränser. Likaså måste kritik riktas mot metoden att använda sådana exemplifieringar som vid tillämpningen kan verka ytterligare inskränkande. I stället bör anvisningarna inskräpa de positiva skälen för att bidrag får utgå och därvid direkt anknytning till lagstiftarens avsikt så som denna kan tolkas i förarbetena.

Värdbidrag bör sålunda utgå närhelst det visar sig:

att ett handikappat barn har sämre förutsättningar än ett icke handikappat barn att aktivt medverka i sådan fostran och träning som erfordras för utveckling av förmågan att fungera i det dagliga livet och att detta ställer ett krav på en insats från föräldrar och andra familjemedlemmar som går utöver vad som erfordras för ett icke handikappat barn; eller

att ett handikappat barn i övrigt behöver särskild behandling som ställer extra krav på föräldrarna; eller

att ett handikappat barn vållar merarbete för ren vård, tvätt, rengöring, bevakning och passning; eller

att modern eller annan medlem av familjen av sådana skäl fått minskade möjligheter att kunna ägna sig åt förvärvsarbete eller att familjen på grund av omständigheterna blivit isolerad från umgänge med andra.

Den omständigheten att ett handikappat barn kunnat intagas på daghem skall icke räknas såsom motiv för att avslå ansökan om bidrag annat än när det kunnat ådagaläggas, att den merbelastning som vållas föräldrarna härigenom i huvudsak elimineras. Å andra sidan skall vid beviljandet av bidrag hänsyn tagas till de särskilda svårigheter som gör sig gällande för handikappade barn att få tillgång till daghem.

Hur mycket av de synpunkter, som framgår av denna sammanfattning, vi kommer att återfinna i de nya bestämmelser Riksförsäkringsverket skickar ut till de lokala försäkringskassorna återstår att se. För dagen kan sägas, att HCK och de anslutna organisationerna gjort vad som rimligen bör göras för att värdbidragen skall utgå till föräldrar, som väl behöver denna uppmuntran och hjälp för sina svårt handikappade barn.

Ännu har jag aldrig sett en sådan slags "skräckartikel" undertecknad av en läkare.

Men varför rikta detta lilla angrepp mot just *veckopressen*, undrar man kanske. Skriver inte *dagspressen* åtskilliga spaltmetrar om sjukdomar. Särskilt kvällspressens löpsedlar har ju för vana att ta till storsläggan för att få sina upplagor att stiga i höjden.

Men de har i alla fall en viss täckning för sitt materiel. Dagspressen brukar vara informerade av läkare, sällan eller aldrig fåktar dessa journalister i tomma intet, även om deras rubriker kan verka i kraftigaste laget.

Deras artiklar är i allmänhet också baserade på intervjuer med framstående specialister.

Vad jag skulle önska vore att läkarna på något sätt stoppade all denna veckopressinformation som tycks vara skriven i rent sensationssyfte. Och tydligen utan granskning av experter.

Det finns naturligtvis också undantag. Dit hör de artiklar som främjar hjälpintresset för till ex. Rädda Barnens verksamhet.

Allmänheten upplyses också på radio och TV. Här kan vi ju inte klaga på informationer och debatter; här tar ju ofta läkarna själva till orda ur djupet av sina hjärtan.

Vad som blir kvar efter denna upplysning på högsta nivå är: hur mycket vi förmår tillgodogöra oss, hur mycket vi förstår och hur våra nerver tål belastningen av alla dessa fakta.

Många aspekter kan också läggas på debattinformationen. Är den till skada eller nytta? Den aktuella informationen finns ingenting att anmärka på. Men är det ändå inte många som blir uppskakade nervösa, sömnlösa ännu mer än de varit förut, av alla dessa TV-program.

Kan inte också allt för mycken upplysning vara en bidragande orsak till alla de neuroser vi hör så mycket talas om?

Vad säger nervspecialister; ett svar på den frågan från experthåll vore intressant att få.

Marianne Hellmér

TÄNK PÅ
**Hjärt- och Lungsjukas
Blomsterfond**
Postgiro 95 00 11

Mummel ur skägget

Som synes har Status skaffat sig ett eget "skägg". Vi tar gärna mot användbara uppslag till "mummel" från våra läsare. Adress: "Skägget", Status redaktion, Box 4149, Stockholm 4.

Kollegan *Läkartidningen*, organ för Sveriges Läkarförbund, har gjort en betydelsefull ansiktslyftning inför det nya året. Tidningen har fått ny typografi och nytt format, men förändringarna är därutöver också mycket stora. Innehållet serveras på ett helt anant sätt, en ny lay-out praktiseras med djävare grepp; rubriker och uppsättning av artiklarna följer ett nytt mönster som närmar sig dagstidningarnas. I sanning kvasten har gått radikalt fram över Dag Knutsons gamla, hederliga tidning vi lärt oss känna och uppskatta i många år.

När nu *Läkartidningen* stöpts om bör vi veta att samma stränga sakkunskap kännetecknar den. Amatörsribber gör sig icke besvär i det nya bladet. Sovringen av materialet är elegant, bara med den skillnaden att det utökats högst väsentligt och kompletterats med bilder och teck-

ningar. Man har också en känsla av en större aptit på debatter i den medicinska världen. Det är djävare mönster än i den gamla fina ylleoftan och det skämmer ingalunda läkarnas fackorgan, som i högre grad än tidigare nu fått avsevärda resurser att bära upp en dagsaktuell medicinsk debatt, långt utanför sjukhusens väggar.

Ett smakprov ur innehållet klipper vi under rubriken "En normal arbetsvecka":

"— Har ni opererat hela dan i dag?"

— Nej, jag slutade operera strax efter klockan ett, men då sköt jag på en stor operation, som var planerad till i dag, beroende på att den gångna helgen varit rätt arbetsam. Jag har varit bakjour vid kirurgiska kliniken II, och det har varit rätt strävsamt. På lördagen var jag här till större delen av dan och kom hem vid elvtiden på kvällen, fick åka tillbaka strax efter midnatt, och vi stod och opererade till klockan tre på morgonen, och på söndan var jag också här större delen av dan och...

— Hur dags ringde dom på söndagsmorgonen?

— Vid halv tio, då jag for upp, och sen utförde vi två operationer under söndagen och fick in ett par rätt svåra fall på söndag eftermiddag, och lämnade inte sjukhuset förrän klockan två på måndag morgon och hade då rätt svårt att somna när jag kom hem, måste jag säga, och när jag sen kom hit i morse igen..."

Att läkarna har sinne för annat än mediciner och operationer — att "sprätta" i folk med knivar och ge illasmakande preparat på burk och flaska — visar ett uttalande av professor Gunnar Biörck nyligen. Eftersom han är flitig medarbetare också i nya läkartidningen kan citatet gott plockas in här. Uttalandet gjordes i anslutning till den aktuella debatten om social rehabilitering av hjärtsjuka. Professor Biörck är ingalunda motståndare till en sådan rehabilitering — långt därifrån — men han har en humanitär syn på problemet också, vilket han redovisar med följande invändning:

Skall läkaren och samhällsorganen anstränga sig att få en hjärtinfarktpatient i 60-årsåldern i arbete till den gängse pensionsåldern?

Bör man inte ge varje medborgare en period av livet utan krav på rutinarbete, en tid då han efter eget skön kan odla sina privatintressen, läsa, tänka, skriva memorarer, odla blommor, resa till Kanarieöarna, ägna sig åt sällskapsliv eller annat som han finner trevligt.

Vi ler gott i skägget, plockar av oss våra sociala glasögon en stund, putsar dem noga — och önskar god fortsättning åt nya läkartidningen!

ASTMA I UNGA ÅR

Asthma i tidiga barnår har ofta en speciell karaktär, den utlöses och underhålls av akuta infektioner, den är inte alltid så klart avgränsad i sina attacker, bättre och sämre perioder kan draga ut över lång tid. Det är dessa fall som gör att astma-klientelet kan representera så många som 7—8 % av alla på barnsjukhus vårdade patienter så som framgått av en Stockholmstudie. När småbarnsåldern passerats visar dessbättre många en förbättring, men i stället ökar hos de äldre barnen frekvensen av allergiutlöst astma med typiska attacker och så småningom kvarstående lungförändringar. I en undersökning av Kraepelin på skolbarn i mitten på 50-talet var frekvensen av barn med asthadiagnos 1,4 %, hos 0,4 % av alla barn försvårade sjukdomen påtagligt skolgången.

Det har gjorts en del för asthmabarnen genom åren: särskilda dispensärer vid större sjukhus, sommarkolonier, några speciella internat. Men i det hela tycker jag att de särskilda behoven för barn och ungdomar med astma blivit allt för litet tillgodosedda. Här några önskemål: bättre resurser för utredning och behandling av de svåra fallen, gärna med utnyttjande av de resurser regionsjukhusen besitter. Kuratorshjälp i vidgad omfattning och mera beaktande av de astmasjukas särskilda behov när det gäller bostäder. Ytterligare åtgärder för att underlätta skolgången och yrkesutbildningen för barn och ungdomar med svår astma. Ökade möjligheter till sommarkolonivistelse, gärna på särskilda kolonier för asthmabarn.

(Professor Bo Vahlquist)

Pete funderar...

... INDIANERNA VAR VILDA
DOM... MEN DOM VITA
VAR VILDARE ÄNDÅ...

Handikapporganisationerna vill ha medinflytande i statens nämnd för partiellt arbetsföra

Till
Statsrådet och Chefen
för Civildepartementet

Statens nämnd för partiellt arbetsföra är sedan 1956 ett centralt organ med uppgift att handlägga frågor, som sammanhänger med partiellt arbetsföras utnyttjande i statlig tjänst.

Enligt nu gällande författningstext (Svensk Författningssamling nr 553 1960) består nämnden av ordförande jämte fyra ledamöter, företrädande sakkunskap i arbetsmarknadsfrågor och på de statliga löne-, kollektivavtals- och pensionsområdena samt det medicinska området.

Tillkomsten av denna statliga nämnd motsågs med stora förväntningar av de handikappades egna organisationer. De såg i nämnden det organ, som skulle bredda vägen för de handikappade till statliga anställningar. I författningstexten ges också anvisningar om anställningsformer för personer, som vid anställningstillfället anses kunna fullgöra normal arbetsprestation. Om arbetshindret anses vara stationärt eller förväntas ur arbetssynpunkt utvecklas gynnsamt bör för anställningen gälla samma villkor som för personer, vilkas hälsotillstånd icke företer några brister, framhålles bl. a. i bestämmelserna. Även i sådana fall, där man icke vid anställningstillfället kan anse sig räkna med "normal" arbetsprestation öppnas författningsmässigt möjligheter till anställning såväl på heltid som deltid. Vi skall inte här närmare gå in på nämndens arbetsuppgifter utan endast fästa uppmärksamheten på några grundläggande synpunkter vi från handikapporganisationernas sida funnit värda att tas upp.

För de handikappades intreseorganisationer, som väsentligen består av handikappade eller föräldrar och anförvanter till handikappade, finns numera ett samarbetsorgan, Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK). För HCK som representerar 7 riksorganisationer av angiven karaktär är den statliga nämnden givetvis av utomordentligt intresse. Samma förhållande gäller andra organisationer för handikappade, även om de inte är företrädare i HCK. Vi som med denna skrivelse till Statsrådet företräder HCK vill dock erinra om att nämndens sammansättning — redan vid dess tillkomst 1956 — för samtliga handikapporganisationer, som då

HCK väddar till civilminister Sigurd Lindholm om representation i statens nämnd.

Handikapporganisationerna ha hittills saknat medinflytande i Statens nämnd för partiellt arbetsföra. I en skrivelse till civilministern begär Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) säte och stämma i nämnden. HCK begär dessutom en redogörelse — förslagsvis för de tre sista åren — för att få en uppfattning om hur nämnden fungerar och hur det i praktiken förhåller sig med omplaceringar respektive direkta nyplaceringar av handikappade och långtidssjuka i statlig tjänst.

länge väntat på ett sådant organ, i viss mån blev en besvikelse därför att de handikappade själva ställdes utanför nämndens arbete. De hade goda skäl för en sådan inställning eftersom det ursprungliga förslaget om partiellt arbetsföras anställning i allmän tjänst (SOU 1948:11) förutsatte att bl. a. de partiellt arbetsföra skulle vara företrädare av en representant i det

"tjänsteråd" som avsågs att komma till stånd. Även om den nu tillsatta och arbetande statens nämnd för partiellt arbetsföra fått en väsentligen annorlunda arbetsform än det ursprungligen tänkta tjänsterådet, synes det oss dock anmärkningsvärt att de handikappades organisationer inte på något sätt beretts möjligheter till inflytande vid handläggningen av de ärenden, som framgår av specifikationen i författningstexten för nämndens verksamhet. Även den möjlighet till inflytande, som finns bl. a. för personalorganisationer — enligt författningstexten — "att deltaga i nämndens överläggningar", utan att vara direkt representerade i nämnden, är utesluten för våra organisationer.

Den möjlighet man på olika håll öppnat för handikapporganisationernas medinflytande över sina livsfrågor, t. ex. i Arbetsmarknadsstyrelsens rådgivande delegation för arbetsvårdsfrågor, äger alltså ingen motsvarighet i Statens nämnd för partiellt arbetsföra. Det föreligger inom våra organisationer en värdefull sakkunskap om olika handikappgrupper och deras behov och möjligheter som inte rimligen får lämnas outnyttjad i sammanhanget. Det är ohållbart att hålla den part för vars bästa nämnden tillkommit utanför dess arbete. Genom Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) finns nu möjlighet att ge direkt representation i Statens nämnd för partiellt arbetsföra. Dessutom bör enligt vår mening även de enskilda organisationerna av handikappade inom eller utom HCK ges tillfälle att framföra sin mening genom att de — i likhet med vad som nu gäller i författningstexten för bl. a. personalorganisationer — kallas att deltaga i nämndens överläggningar när specialfrågor rörande de olika grupperna kommer upp till behandling.

Till frågan om nämndens arbete med anställningsfrågor vill HCK fästa Statsrådets uppmärksamhet på ytterligare några saker. Så vitt vi uppfattat saken har nämndens arbete till stor del bestått i att bereda sysselsättning för sådana handikappade, som redan innehar eller innehaft en statsanställning, men på grund av hälsoskäl måste ges andra möjligheter, t. ex. genom överflyttning från ett statligt verk till ett annat eller omplacering inom

Forts. å sid. 16

Chaplin i den klassiska kostym han slog igenom i...

"Jag har blivit bortskämd av världens tillgivenhet, älskad och hatad. Ja, världen har gett mig sitt bästa och lite av sitt sämsta. Vilka mina onda öden än har varit, tror jag att lycka och olycka driver in över oss slumpmässigt som moln. Eftersom jag vet detta, blir jag aldrig alltför bestört över det onda som händer och blir angenämt överraskad av det goda. Jag har inget livsmönster, ingen filosofi — vare sig vi är visa eller dåraktiga, måste vi alla kämpa med livet."

Så säger Charles Chaplin i den självbiografi som han nyligen låtit publicera; sjuttiofemårig lever den geniale filmkomikern numera i Schweiz tillsammans med hustrun Oona och många barn.

Chaplin är född i London 1889. Hans mamma var varietésångerska; sin far har han inte mycket minne av. Också han var varietéartist. Året efter Charles födelse skildes hans föräldrar och fadern dog av spritmissbruk vid trettiosju års ålder.

När Charles var fem år slog olyckan till. Modern förlorade sin röst och hennes teaterengagemang upphörde. Familjens levnadsförhållanden blev allt sämre, sjönk snart ner i djup fattigdom; för att försörja de sina måste modern börja arbeta som sömmerska. När hon kom efter med avbetalningarna på symaskinen som hon skaffat för att försörja de sina och den togs ifrån henne återstod

inget val: från slumkvarteret tvangs hon att flytta till fattighuset. Vägen mellan trista gårdsrum och fattighuset kom att bli en vanlig väg i fortsättningen. Men provningarna skulle komma att bli ännu tyngre. Modern blev sinnessjuk och skulle komma att föra en ambulerande tillvaro mellan den fattiga vardagsmiljön och sinnessjukhuset.

Det var modern som började stimulera Charles intresse för teatern. När han var tolv år fick han sin första roll i en turnépjäs.

"Ordet konst fanns aldrig i mitt huvud eller ordförråd", säger Chaplin om det engagemang som följde.

... som han ser ut i dag, en spänstig 75-årig gentleman...

"Teatern betydde ett levebröd och ingenting mer." När Chaplin var nitton år var han en framgångsrik komiker i Kornotruppen, ett sällskap som turnerade med sketcher. Det var genom denna trupp som han kom till Amerika. Under den andra turnén i Förenta staterna blev han kvar där, infångad av några filmproducenter. Chaplin visste ingenting om hur man gjorde film. Han insåg deras reklamvärde; efter ett år i branschen kunde han återvända till varietén som internationell stjärna, räknade han ut.

Men han kom att tycka om filmens frihet, dess uppfordran att skapa själv. Det existerade inga författare, man hade inget scenario utan bara

en allmän idé som man byggde gagsen på och intrigen hittade man på allt eftersom.

En dag skulle man ta några scener i en hotellvestibul. "Här behövs det några gags", sa producenten och vände sig till Chaplin. "Sätt på er nåt som passar i en fars. Vad som helst duger." Chaplin fick idén att han skulle klä ut sig i säckiga byxor, stora skor, käpp och plommonstop. Han ville att alltihop skulle strida mot vartannat: byxorna säckiga, kavajen trång, hatten liten och skorna stora. För att öka på sin ålder lade han till en liten mustasch. När Chaplin gick in på scenen var han klar över vad figuren var för slags människa. "Den här mannen är mångsidig, han är landstrykare, gentleman, poet, drömmare, en ensam människa som

CHAPLIN

alltid vill hoppas på romantik och äventyr. Han vill gärna inbilla andra att han är vetenskapsman, musiker, hertig, polyspelare. Men han är inte för fin att plocka upp cigarettfimpar eller stjäla karameller från ett

... och hans förtjusande döttrar, Victoria och Josephine, på vinterpromenad.

barn. Och naturligtvis, om det finns anledning sparkar han en dam i baken — men bara när han är utom sig av ilska”, förklarade han sin figur. Han gjorde sin entré och snavade över foten på en dam. Han vände sig om, lyfte ursäktande på plommonstopet, vände sig tillbaka igen och snavade på en spottkopp, gjorde helt om igen och lyfte på plommonstopet för spottkoppen.

Chaplin gjorde succé och han beslöt att behålla kostymeringen. Han var full av farsidéer och snart skrev och regisserade han alla sina filmer själv. Det var 1914 och Chaplin var 25 år.

Populariteten växte, pengarna rulade lavinartat mot honom. Snart skulle han vara millionär. Var han än kom samlades enorma folkmassor för att hylla honom. "Vagabonden", "Lugna gatan", "Emigranten", Häl-

Paulette Goddard, som så småningom kom att bli hans tredje fru och talangen hos henne inspirerade honom till ännu en stumfilm, "Moderna tider", som blev en stor framgång.

Återigen ställdes han inför frågan: skulle han göra ännu en stumfilm? Han tog i så fall en stor risk. Hela Hollywood hade övergivit stumfilmen, han var den ende som fanns kvar. Det var inte heller lätt att tänka ut stumma spelscener som varade i en timme och fyrtio minuter. Om han talade skulle han bli lik alla andra komiker. Samtidigt som klyftan mellan Chaplin och Paulette Goddard blev allt större och nazisterna var på marsch i Europa, fick han

idén till "Diktatorn", en Hitlerfilm som gav tillfälle till parodi och pantomim, en film som förlöjligade Hitler och nazismen.

Det var vid den här tidpunkten som klimatet till pressen började förändras, en fientlig inställning till Chaplin gjorde sig alltmera märkbar och snart började lögnaktiga notiser och fula rykten att dyka upp i tidningarna. När japanerna anföll Pearl Harbor och Hitler stod utanför Moskva började Chaplins besvärigheter på allvar. Han blev uppringd en dag av ledaren för Amerikanska kommittén för ryska krigshjälpen i San Francisco och tillfrågad om han

Skådespelaren, människan

AV NILS-ERIC BJÖRSSON

sobrunnen", hette hans filmer bl. a. Han var inne i den lyckligaste perioden av sin bana; var ung, rik och ryktbar.

Hur fick han sina idéer? Genom envishet till vanvettets gräns. Förklarar han i sina memoarer. "Min metod att skapa en farsintrig var enkel. Jag lät människor hamna i svårigheter och räddade dem därifrån."

20-talet gick mot sitt slut och stumfilmens dagar var räknade. Men Chaplin var fast besluten att fortsätta spela in stumfilmer, att inte överge sitt fack som pantomimiker. Han spelade in "Stadens ljus" 1931, medan de flesta av Hollywoods stumfilmstjärnor hade försvunnit, och filmen tog in mer pengar än någon talfilm vid den tiden. Hollywoods charm var borta, tyckte han. Allt fann han invecklat och deprimerande. Hur kunde man vara skapande med så mycket skräp omkring sig? Tanken att göra en ljudfilm väckte motvilja hos honom, han insåg att han aldrig skulle kunna göra något så bra som sina stumfilmer. Men så träffade han

Scen ur den berömda filmen "Chaplins pojke".

ville ersätta amerikanska ambassadören i Ryssland som mötestalare, denne hade blivit sjuk. Chaplin accepterade. Han började talet med: "Kamrater. Och jag menar kamrater. Jag antar att det finns många ryssar här i kväll, och såsom era landsmän kämpar och dör i denna stund, är det en heder och ett privilegium att få kalla er kamrater. Jag är inte kommunist, jag är en mänsklig varelse, och jag tror mig veta hur mänskliga varelser reagerar."

◇

Efter ett par veckor blev han ombedd att tala vid ett nytt massmöte; bakom mötet stod de mest aktionsvärda personer och organisationer, bl. a. tvåhundra femtio fackföreningar, för att ge sitt stöd åt president Franklin D. Roosevelt i och för det omedelbara upprättandet av en andra front för att påskynda segern över Hitler och axelmakterna. "På Rysslands slagfält kommer demokratin att leva eller dö", sa Chaplin bl. a. "Om Ryssland blir besegrat kommer den asiatiska kontinenten — den största på jordklotet — att domineras av nazisterna. Med praktiskt taget hela Orienten i japanernas händer, skulle nazisterna då få tillgång till så gott som allt viktigt krigsmaterial i världen. Vilken chans skulle vi då ha att besegra Hitler? Vi skulle befinna oss i ett desperat läge om Ryssland blev besegrat. Ryssarna är i desperat behov av hjälp. De ber oss om att upprätta en andra front."

◇

Konsekvenserna av hans tal lät inte vänta på sig. Nu vändes definitivt stämningen mot honom. Han kom allt mindre ut i sällskapslivet, blev inte längre bjuden att tillbringa weekenden i flotta lantvillor. Men olycka och lycka blandas. Han mötte Oona O'Neill, den berömda dramatiker Eugene O'Neills dotter. Hon var bara arton år när de beslöt att gifta sig. Så tog sig förföljelserna mot Chaplin andra former. Han åtalades i ett faderskapsmål och ställdes vid skampålen av pressen och hudflängdes och smutskastades. Blodprovet visade emellertid att han inte kunde vara fadern.

Skallet mot Chaplin kom igång igen när det stundade till premiär på "Monsieur Verdoux". "Chaplin är en kommunistympatisör." "Kör ut utlänningen ur Amerika." "Chap-

lin har varit vår inackordering för länge", hette det bl. a. Han mötte pressens frågor. — Varför har ni inte blivit amerikansk medborgare? frågades det. — Jag betraktar mig som världsmedborgare, svarade Chaplin. — Men ni förtjänar era pengar i Amerika. — Mitt företag är internationellt, sjuttio procent av mina inkomster tjänar jag utom lands, men Förenta staterna tar hela skatten på den, så som ni ser är jag en mycket bra inackordering. — Vet ni att han är kommunist? — Min vänskap grundar sig inte på politik. — Men ni gillar tydligen kommunister? — Ingen ska tala om för mig vilket jag ska gilla eller ogilla. Så långt har det ännu inte gått. — Ni höll en gång ett tal där ni sa "kamrater" — vad menade ni med det? — Precis vad jag sa. Slå upp ordet i en ordbok. — Kommunister har ingen förmånsrätt till det ordet.

◇

Visningen av "Monsieur Verdoux" började inställas. American Legion och andra påtryckningsgrupper hotade, skrämde bioägarna att bojkotta en biograf under ett helt år, om den visade en Chaplinfilm eller andra filmer som ogillades. Filmen kunde ha

■ HANDIKAPPORGANISATIONERNA

Forts. fr. sid. 13

samma verk, där vederbörande är eller varit verksam. Sådana *omplaceringar* är naturligtvis enligt vår mening en synnerligen viktig funktion för nämnden, men dess uppgift bör därutöver vara att i ökad omfattning söka bereda marknad för *nyanställning i egentlig mening*, dvs. i det senare fallet arbete för personer, som inte tidigare innehaft statlig tjänst.

Vi hemställer därför till Statsrådet om att en redogörelse måtte upprättas för viss period, t. ex. de sista tre åren, för att ge oss en uppfattning om nämndens arbete med *omplaceringar* respektive helt *nya arbetsplaceringar* för handikappade och långtidssjuka.

Slutligen vill vi även ifrågasätta om inte ett modernare språkbruk bör införas i författningsföreskrifterna för nämnden. Sålunda bör organet Statens nämnd för partiellt arbetsföra förslagsvis få ett nytt namn, t. ex. *nämnden för handikappade i statstjänst* eller någon liknande beteckning. Därmed skulle även en bättre överensstämmelse nås med övrigt officiellt statstryck, där ordet partiellt arbetsföra mer och mer får ge vika för den moder-

premiär ena kvällen för en stor publik — för att läggas ner följande kväll på grund av hotelserna. Varje dag kom meddelandet om inställningar.

Men optimistiskt började han att förbereda "Rampljus" och när filmen var färdig för han, hustru Oona och barnen till Europa. På båten fick han telegram om att han var utestängd från Förenta staterna och att han innan han kunde återresa dit måste inställa sig för en undersökningskommitté för att svara på anklagelser av politisk och moralisk natur.

Chaplin kom aldrig tillbaka till Amerika. Han stannade i Schweiz. Han har alltså skaparkraften kvar och har planer på att producera fler filmer — kanske inte med sig själv, men att skriva och regissera den för medlemmar av familjen. Det är ingen olycklig man som lever i sin förvisning. "Under de sista tjugo åren har jag fått uppleva vad lycka är", säger han i sina memoarer. "Ty jag har den goda turen att vara gift med en underbar kvinna. Jag önskar att jag kunde skriva mer om den saken, men det har att göra med kärlek och fulländad kärlek är det skönaste av allt som gäcker oss, för den är något mer än vad man kan uttrycka."

nare och adekvatare beteckningen handikappade.

Med hänvisning till de synpunkter och motiveringar som anförts hemställer Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) till Statsrådet och Chefen för Civildepartementet:

att HCK måttes ges direkt medinflytande i statens nämnd för partiellt arbetsföra genom en representant i nämnden, varvid utökningen av den nuvarande representationen fastställes genom en omskrivning av nu gällande författningstext;

att de handikappades organisationer inom eller utom HCK dessutom ges tillfälle att inför nämnden framlägga sina synpunkter i ärenden och principfrågor som rör de enskilda grupper som de representerar;

att en sammanställning göres om nämndens arbete hittills, förslagsvis för de tre sista åren, för att ge en uppfattning om dels hur nämnden fungerar, dels om hur det i praktiken förhåller sig med *omplaceringar* respektive *direkta nyplaceringar* av handikappade och långtidssjuka i statlig tjänst.

STATUS BILDKRYSS

Illustration: A man stands on a car in a street. A sign on the wall says "1330 BK" with a running figure. A ball is flying through the air.

HÄR SINA RINGAR BRASSA PA										KAN OST VARA				
				MITT STIG		BLID- VÄDER				AN- TINGEN VÄLLAT				
FATTIG FÖRE BLOM			VÄXER VID VATTEN			KAN SOM HETA O VARA SVARES						GORILLA FÖR FLYKTING	TU	
				PÄVE NAMN					MINS- KAR					
			ÄKALLAR	KAN MAN SMAKEN DRULLIGT						KAN DET I KÖK				SKRIET- LÄRD
MÄNAD FÄR VIKA- RIERA	3333					LÄRAR- PLATS								
			VARUUS			BOMBAD STAD			AN- TAG			ROT- FRUKTS- BLAD		BANTU- NEGER
GÄR RÄKET				PIPPI UPP- SKATTAR SMA				STA- D				VILDA SEDER	LOS	
I VÄXT- HUS										NARRAT KALL DRYCK				
KÖPRUSCH			VARLOS- DEL INLEDER SATS									ATT RÄK- NA MED PRONOM.		GÖTE- BORGA- REN
										KAN FÖR- SVA- RET				
FÖRMO- DANDE TAMARE	HÄR VARJE TRÄD					PRO- NO- MEN				HÄLLA TYST				19763
			HÄR SORGSNA ÖGON									SKVALL- RA		

nr 2

Namn .....

Adress .....

Postadress .....

Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 4149 Stockholm 4, tillhanda senast den 10 mars. För att få delta i tävlingen skall tävlingsbrevet vara märkta "Bildkryss nr 2". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status aprilnummer.

Agitatoren stannade en hel vecka i byn och höll facklig predikan varje kväll för byborna, till synes outtröttlig i att undervisa och klargöra. "Avdelningen" var nu bildad. Det nya vapnet skulle vässas för att slutligen visa var den verkliga styrkan fanns. Tingens ordning och balans man från barndomen lärt sig fanns inte hos denne man. Han hade förmågan att se genom ytterskalen — in i själva kärnans sanning. Han ägde ord och formuleringar som de inte hört förr, ett nytt sorts ABC, vars kraft de kände men inte riktigt förstod, där de satt som nya skolbarn, fast fullväxta, på hårda pinnstolar i en lång rad runtom honom. Men han arbetade med levande tecken också, ritade bilder med fingrarna, fäste ihop de underliga orden till åskådliga bilder. Bäst var då liknelsen med spindeln. I fotogenlampans ljus arbetade han med armarna i smidiga, väl avvägda handrörelser, ofta var det som en skuggboxning med osynliga fiender, som fanns, fast man inte kunde se dem i det dunkla lampskenet. Spindel nätet växte fram, i mitten den stora feta spindeln förstås, som sög sin näring längs älvdalarna, där småfolket släpade ihop virket, drog ihop "kapital". Och spindeln rådde över vatten och skog, fabriker, banker och all annan "profit".

— ofta var det en skuggboxning med osynliga fiender, som fanns, fast man inte kunde se dem i det dunkla lampskenet...

Kriget utan svärdsslag

Det var tingens förlopp. Men det fanns outnyttjade möjligheter att sätta spindel nätet i gungning med en sjudundrande konflikt längs älvdalarnas vatten, begära avtalsenliga löner, sätta villkor! Varför låta latmasken i mitten på nätet haja i sej hela kakan? Varför nöja sej med skogens fågelkvitter och giktbrutna ryggar? Det var skruvar som gick in direkt. Man fattade ett ohyggligt hat till "spindeln" och hans dagar skulle snart ha varit räknade, om man riktigt vetat var han satt och gonade sej. Mycket i agitatorns tal var dunkelt, men det glödde som brinande lava kring hans ansikte. Profitens fara och spindel nätet skakningar blev dubbelt skådespel, om man samtidigt följde med de fladdrande monstern hans händer avtecknade på väggen i lampluset. Så mycket visste man dock att profiten var ett mångtydigt begrepp, inte så lätt att lägga vartarna på och dela upp i lämpliga klickar. Och spindeln stod inte heller att nagla fast med ett flathandslag på väggen i det stora torparkök i byn,

där fackföreningen höll på att trummas ihop.

Om mycket var dunkelt i den nya läran, "om egenvärde och handling", fanns det dock saker och ting i dagens trångmål som på pricken stämde in på deras egen situation. Och att slå näven i bordet, att säga ifrån, hade sin lockelse på ett tålmodigt folk som dittills nöjt sig med vad man tilldelat dem från högre ort. Nu skulle det minsann bli skakningar i nätet, och det utan vidare kruseduller. Men på det talet måste agitatorn i sanningens namn bekänna även han, att i fackföreningsvärlden fanns det också en "överhet", som måste se till att konfliktvapnet användes med viss försiktighet. Det gick inte alls att bara slänga verktygen och be-

gära löneförhöjning utan vidare spis. Nej, förbundet måste överblicka läget, se vad som gick och inte gick. Efter en sån bedömning kunde man "proklamera" strejk. Agitatoren lovade tala för deras sak hos förbundet — även ordna ekonomiskt stöd. Men då måste man avvakta besked. Inte rusa på bolagsherrarna likt ilska getingar väckta ur lång vinter-sömn.

Det var då för underligt vad den mannen kunde elda på under pannan, få dem helt i kokning, för att sedan dämpa ned deras stridsiver med en skopa kallt vatten. Man fick lära läxan. Vänta tills order kom från högre ort. Så gick de till skogen även denna vinter, gick med gupande svikt i knäveckan på skogs-karlars vis, hästklockorna pinglade muntert som förr på basvägarna — allt gick sin gilla gång. Träden knakade och föll, timmerlassen snodde iväg i branta slalomvindlingar utför

Text: KI-LO-WATT

Teckningar: SVEN BJÖRNSON

bergryggarna, timret hopade sej i smörgula högar längs vattendragen, precis som vanligt även den vintern.

På skogvaktarkontoret, dit ryktet nått om strejk och hårda tag, trodde man sej nu förstå att fackföreningsmannen kammat noll i deras laglydiga bygd. Trots alla stora plakat och slöseri med papper och klister på grindstolpar och laduväggar i flera månader. Ingen hade tagit hans papper på allvar. Den nya tidens Nils Dacke hade inte lyckats uppvigla folket. Och gubbarna som så kavata rest borst för några veckor sen fick höra beska ord från sina lagviga kvinnor, inkassera åtskilliga gliringar för sin passivitet.

◇

— Hur var då nu mä "profiten" som skulle delas på nya grunder... och strejken som skulle "proklameras"? Gick man bara och knöt nävarna i byxfickorna, innanför stängda dörrar på fackföreningsmöten, där kvinnor inte fick lov att vara med. Inom stängda dörrar var de nog så morska, skrev långa protokoll, fattade beslut och "proklamerade". Men det var för märkvärdigt hur fort stridslusten blåste iväg då man kom ut i friska luften!

◇

Karlarna teg, gitte inte svara på sånt kärringprat. De visste bättre vad som skulle ske. Agitatorn ilade som en pyroman längs vattendragen, från skogsby till skogsby, tände eldar av kampvilja. När han hunnit runt skulle parollen om handling komma från förbundet; sågar och yxor stanna, inga hästklockor pingla längs slingriga basvägar. Guldets ström från skogen skulle klippas av, fabriker och sågverken ligga där och gäspa som stora hungriga sköldpaddor av brist på trä. Strömmen skulle klippas av, mitt för näsan på stinna skogsherrar, där de satt på sina kontor och räknade sin "profit". Tills de fick bekväma sej och ta på tusenkronorspälsarna och åka uppåt skogarna och skriva kontrakt om hederliga arbetslöner åt tjänstefolket.

◇

Så var det tänkt med enkelt folks rakspåriga sätt att tänka. Men parollen från förbundet dröjde. Till och med de starka i tron måste förstå att tiden att klämma till höll på att rin-

— Hur var då nu med "profiten" som skulle delas... gick man bara och knöt nävarna i byxfickorna...?

na bort. Vad hade hänt — med agitatorn och förbundets stridssignal? Liksom det står i Runebergs skrifter fick man även här "höra ett rykte söderifrån". Väl inte om Sveaborgs fall och Klingspors återtag, men ändå något åt det hållet. Folk som arbetade i fiendens läger, dvs. på skogvaktarkontoret, och läste stockholmstidningar, visste. Då riksdagen det året öppnades och en skara festklädda riksdagsmän i svart och höga hattar gick upp mot kungens slott: — Ja, vad hade då den saken med deras sak att göra? — Jo! I det festtåget var även "deras agitator" med. Man var alldeles säker, för tidningen hade haft en extra stor bild av riksdagsgubbarna — över hela första sidan och namnen på dem som gick . .

— Man var alldeles säker, för tidningarna hade haft en stor bild av riksdagsgubbarna på första sidan . .

Hur det nu förhöll sej med det ena och det andra fick man klara ut själv. I och för sej var det väl en stor sak att en blivande riksdagsman hedrat byn med närvaro i två veckor minst. Kanhända hade upphöjelsen kommit så hastigt att uppgifterna om deras trångmål fått vika för andra, viktigare saker i hans väska. Ingen ville sätta stämpeln bedragare. Mat och husrum hade betalats hederligt under tiden i byn. Så var inte fallet alla gånger med främlingar som kom på tillfälliga visiter. Skrifter av olika slag hade inte kostat ett öre. Det var så fläckfritt det kunde bli på den kanten. Ändå låg en dov beklämning länge kvar över sinnena — man kunde inte komma över den där signalen om strid och rättvisa... signalen från förbundet som aldrig kom. Man led mycket i det tysta. Och det blev inte mycket bättre av hur man på kvinnosidan, långt in på våren då timret flöt i älven, gastade på. Kvinnorna talade jämt så försmädligt vid köksborden. Om "order från generalstaben" som aldrig kom, om hur det hela liknade vad som stod i boken "Kriget utan svärds slag" av J. L. Saxon, han den snälle, skäggige farbrorn, som försakade köttets begär och bara åt grönsaker, talade om kreaturslöst jordbruk och andra nymodigheter. Sånt fick man höra. Men fackföreningen dog inte i alla fall. Nya trumslagare kom så småningom igen och upprepade budskapet om "profiten" och de nya fördelningsprinciperna.

■ URNAN — ELLER TRE MÅNADER . .

Forts. fr. sid. 23

att få plats med alltihop. I fönstrets ena hörn såg han en urna med en liten silverplåt på. Han böjde sig fram för att kunna se bättre. Då var det som hörde han någon viska i sitt öra:

— Tänk om det står ditt namn på urnan!

◇

Han ställde sig rak och såg rätt in i skyltfönstret och såg människor speglas i rutan. Han såg en flicka i, vad han tyckte vara, en svart duffel stå bakom honom.

— Eva! ropade han och vände sig om.

Där stod en flicka i mörk duffel och det var naturligtvis inte Eva. Hon såg storögt, nästan förskräckt på honom och skyndade sig därifrån.

Han kastade en snabb blick på urnorna i fönstret, stack händerna i rockfickorna och fortsatte att gå bort mot Kvikly.

När föräldrarna fått klart för sig att deras barn har ett livslångt svårt handikapp uppstår den ständiga frågan om de ska ha barnet hemma eller på institution. Den kurs ett föräldrapar bör följa sammanhänger med så många olika ting att generaliseringar i ett rådgivande är omöjliga att göra. Avgörandet påverkas av han-

Julbildkryss

Pristagare och lösning

Julbildkrysset gav tävlingsredaktionen drivor av tävlingssvar — en brevsörd som frestade våra utrymmen till bristningsgränsen. Svenska folkets bildkryss-tävlingsstandard (långt ord!) är fortfarande mycket hög. Vi tackar alla tävlande för visat intresse och presenterar härmed prislisan. En speciell gratulation vill vi dessutom framföra till de kvinnliga tävlingsdeltagarna, som tog hem samtliga kontantpris!

◇

Pristagare:

- 1:a pris kr 50:—,
Brita Jobs, Staketgatan 25 B, Gävle.
- 2:a pris kr 25:—,
Hilma Niklason, Kungsgatan 10, Boden.
- 3:e pris kr 15:—,
Clara Fagerström, Styraregat. 11, Falun.
- 4:e pris kr 10:—,
Britt Rydholm, Grönvägen 24, Nybro.
- 5:e pris kr 5:—,
Lisa Blomkvist, Kanngjutargränd 9, 3 tr, Vällingby.

◇

Lösning:

M — B — S — KATEDER — SOTARE — SKATTEN — ALLENA — TREARAR — TRADEN — P S — MO — MÖTE — ENSAM — SKRINNARE — KRÖK — EKA — PRÄSTERAR — RÖD — EGET — IDS — OST — SAREK — ETT — NILEN — H — V TORR — SYN SKARA — PROPPA — KROCKAT — JULBAKTRÄD — IR — EVANGELIUM — I — V — KANALER — A — ETSÄ — SPE — NATT — KUPERA — TÄ — AN — AVGER — UTSIKT — ANTAG — TANKE — R — ULL — A TA — TOMTEBLOSS — G — RAS — BEVAKADE — O KARAVANER — IN — SKAR — REDD — MAT.

dikappets karaktär och svårighetsgrad, av barnets ålder och plats i familjen, av föräldrarnas bundenhet till barnet, av läkarens uppfattning, av den tilltänkta institutionens standard, trivsel och barnvänlighet, av den förmodade reaktionen hos barnet och dess syskon och även av hänsyn till omgivningens tyckande, det sociala stigmat. Ibland har man en känsla av att rådgivningen går alltför lättvindigt. Det är som om det gällde att operera bort en malign tumör, och att operationen skedde minst smärtsamt omedelbart. "Sänd bort barnet, försök glömma det, och skaffa er ett nytt". I den katastrofstämning, som vissa föräldrar befinner sig i följer de väl ibland rådet, vill inte se sitt barn och hoppas att out of sight ska vara liktydigt med out of mind. Verkligheten är förstås inte så enkel. De hastiga besluten löser inte problemen, man glömer inte en emotionell upplevelse av djupgripande slag, även om man tror sig vilja det. Det är för en utomstående oerhört svårt att bedöma den totala familjesituationen, att snabbt ta ställning till de psykiska krafter, som kommit i omlopp och som kan komma att råda efter en tidig placering. Avgörandet om det handikappade barnet ska vistas hemma, i annans familjevård eller på institution skall inte vara resultatet av någon

påtryckning utan fattas av föräldrarna själva, när de fått reda på fakta om sjukdomen, om de sannolika utvecklingsmöjligheterna, om de svårigheter som kan följa senare, om komplikationer med syskon och om vad samhället kan erbjuda av socialmedicinsk och pedagogisk service för dem som vistas hemma eller borta. Det finns många föräldrar som tycker situationen är sådan att de kan erbjuda både detta och andra barn rätten att växa upp hemma. De vill åtminstone så länge barnen är små ge dem tillgång till den varmare atmosfär, som ger de flesta mor-barnförhållanden övertaget jämfört med institutionen. Den slags påtryckning vi utövar och som vi väl aldrig kan undgå, bör verka genom sakupplysning och inte genom tyckande.

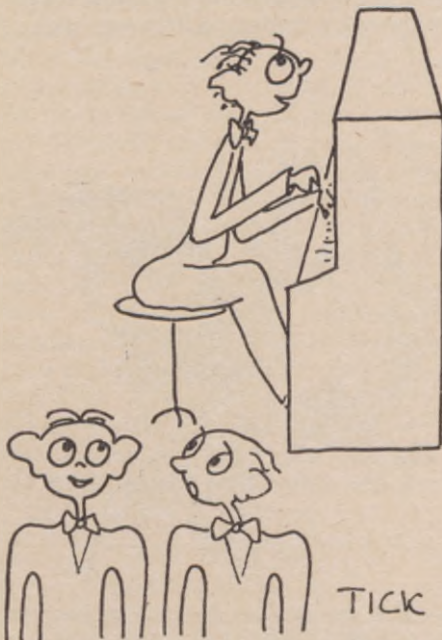
◇

För syskonens del kan en institutionsplacering betyda en lättnad, framför allt för flickorna i familjen som förväntas hjälpa modern med skötsel och ansvarstagande så länge barnet är hemma. Å andra sidan kan också hjälpen till det defekta barnet vara en gemensam uppgift som verkar sammanhållande i familjen. Men alla syskon är inte mogna att med det sjuka barnet hemma kunna besvara kamraternas undran och de känner sig besvärade att ta hem kamrater. Bekantskapskretsen i hemmet krymper, isoleringstendenser framträder. Syskonen känner sig förbigångna, ibland kanske de också blir det. Den handikappades hjälplöshet appellerar till modersinstinkten. Den kan ge blindhet för de andras behov. Syskonen är då inte villiga att dela bördan av det kors, som modern med religiös övertygelse känner som sin uppgift att bära. Allt som kan minska skuld känslorna inför ett bortsändande är en välgärning. De positiva sidorna av en förändring bör då ges prioritet vid avvägningen.

◇

Ett barn med handikapp är i första hand ett barn. Att få detta att växa harmoniskt med sina defekter är familjens svåra uppgift. Att ge lagom och skicklig stimulans, att kunna sätta gränser för den som redan är handikappad, att med realism se mot en framtida otillräcklighet och att bära bördan med jämnmood, det är i ett nötskal handikapp-familjens problem och konststycke.

I musikens värld

— Han är självspelande pianist...

När Erik vaknade denna morgon, tre månader efter skilsmässan från hustrun och dottern Eva, kände han att han hade börjat åldras. Den befrielse som flykten från det äktenskapliga hemmet innebar, hade övergått till en tomhet — en övergivenhet, som till och med fick honom att sakna sin före detta hustrus egenheter, som hade varit en av de viktigaste orsakerna till mordet på deras äktenskap. Avståndet till dottern Eva, som inga telefonsamtal eller brev kunde minska, hade slagit honom med att monomant dyrka hennes minne.

Denna dyrkan hade blivit rituell, så att han den första tiden tyst inom sig, sedan högt och ljudligt varje morgon anropade sin flicka och önskade henne en god dag.

Och detta med åldrandet. Det var inte så att han kände sig gammal. Inte ännu. Utan det ansikte, som mötte han ögon i spegeln till toalettskåpet, hade snabbt undergått sådana förändringar, att han nästan förskräckt noterade att han var på väg att bli gammal.

Efter att han tänjt på armarnas och benens muskler och misslynt noterat hur det knäppte i lederna, slängde han benen över sängkanten. Samtidigt satte han sig upp. Han stack fötterna i tofflorna och ställde sig upp på golvet. Knäppte händerna över huvudet och sträckte på armarna. Gäsparde stort.

Den bleka vintersolen trängde med sina utspädda strålar genom persiennernas spjälor och gav åt rummet ett ljusgrått lyster, som bar olustens och den obehagliga årstidens prägel.

Trots att han från sitt tidigare hem endast kunnat ta med sig det allra nödvändigaste för att kunna bo, och trots att hans ekonomi var lemmalytt av skilsmässans extra utgifter, så var rummet ändå trivsamt. I hörnet borta vid dörren, alldeles ovanför björkskåpet som han hade fått med sig endast därför att det hade tillhört hans släkt, hängde två inramade fotografier av Eva. föreställde henne som hon hade sett ut vid fem års ålder.

En av de omedelbara mentala förändringar, han hade kunnat iaktta hos sig var, att han i alla sina tankar som rörde flickan icke tänkte sig henne äldre än hon var på just dessa fotografier. Det var som om han därmed ville få hennes mjukhet och ofreflekterade kärlek att vara kvar. Det var som om han var rädd att denna tolvåring, som hon nu hade hunnit bli, under trycket av skilsmässan och under inflytande av modern skulle förvandlas till ett barn, som hatade sin far. Ty hustrun straffade nu sin före detta man med hat, därför att han hade lyckats mobilisera så mycken energi, att han kunnat göra sig fri från ett liv,

URNAN

eller tre månader efteråt

novell av BERTIL STUBBENDORFF

som måste ha varit outhärdligt för dem båda. Han ryste till av obehag, när tankarna på hustrun trängde undan andra bilder i hans huvud.

Han kände, att han var ett slags livets förlorare. Att om han gifte om sig, så kunde *det* aldrig bli "riktigt". Han kände det, som om han skulle bli far igen, inte skulle kunna betrakta *det* barnet som "riktigt". Eva var det enda "riktiga" och förlusten av henne var det pris han hade fått betala för sin frihet. Men att älska så, att längta så efter ett barn, det hade han inte trott vara möjligt. Hans längtan efter flickan gjorde honom okoncentrerad i sitt arbete. Hans längtan var som en molande hungerkänsla i mellangärdet.

Med skilsmässan hade han frivilligt skurit av en bit av sin själ, och han visste inte om han hade gjort rätt. Han visste inte om hans frihet var värd detta offer.

Teckningar av:
GUNNAR PERSSON

Ibland tvivlade han på det. I all synnerhet när han talade med flickan i telefon och märkte hur moderns inflytande redan hade börjat göra sig gällande, och hur hon gled allt längre och längre bort ifrån honom. Starkast blev hans tvivel bara några månader efter flytningen. Det var när han hade börjat inse, att hans attityd mot dottern inte var uppfostrarens, faderns — utan kurtisörens. Av rädsla att helt förlora henne kurtiserade han henne och fann sig i hennes bansliga oförsämdheter, vilka var som irriterande solkatter från moderns hatspegel. Hellre en dotter till hälften och inte ens det, än att inte ha någon dotter alls.

Och så förlorade han henne nästan i alla fall.

Det var, när han i förtvivlan sa till henne att det fanns en laglig överenskommelse mellan hennes mor och honom. Det lät bättre än att tala om hemskillnadsdom. En

överenskommelse som gav honom rätten att träffa henne vid vissa fastställda tillfällen. Flickan hade då kort och gott snoppat av honom med att säga, att det berodde på om hon hade lust att träffa honom eller ej.

Han gick fram till björkskåpet och tittade på bilderna av henne. Hans inre var tomt av ensamhet, och hans ögon brände när han viskade:

— Älskade lilla flicka, vad jag längtar efter dig!

En gång hade hon varit i hans bostad. Det var i början. Andra tillfället han fick träffa henne.

De hade mötts inne i stan. Hans lust att ta henne i famn försvann som släckte man ett ljus, när han kände hennes motvilja. Och han gjorde då det han ansåg vara förnuftigast. Han gick bredvid henne och pratade om likgiltiga ting medan allt det som han helst hade velat säga bubblade och stack i hans inre. På bussen satt de tysta bredvid varandra. Först då de kom fram till det hus där han bodde blev hon livlig av nyfikenhet. Och i hissen upp till sjunde våningen kunde hon inte bärga sig längre utan utbrast:

— Så här högt har jag aldrig varit!

När han öppnade ytterdörren slank hon in ivrig som en hundvalp. Hon undersökte rummet och påpekade med förtjusta utrop att han hade skaffat sig nya saker.

◇

De åt en måltid som de hade hjälpt varandra att tillaga. Han var lycklig därför att flickan var glad och därför att hon spontant hade tagit i honom och kramat honom. Han berättade för henne om sina planer att skaffa en större bostad där hon kunde få ett eget rum, som hon skulle få möblera alldeles själv. Han delgav henne sina drömmar om att hon skulle kunna bo hos honom, i varje fall i den utsträckning som skilsmässodomen hade medgivit. Han talade övertygande om den bok han höll på att skriva, och han målade frestande bilder av hur underbart de skulle ha det tillsammans på hans semester. Till sist var Eva så upptänd att hon tog honom i armen och ropade:

— Men pappa! Då får jag ju två hem.

Han följde henne in till stan och såg till att hon kom med rätt tunnelbanetåg. Hon for ifrån honom med en påse konfekt och några kuvert med frimärken och hon hade kysst honom på kinden. Han stod där och vinkade och var ganska lycklig.

◇

Några veckor senare meddelade honom hans advokat att hustrun genom sin advokat gjort en framställning om att under-

Han följde henne in till stan och såg till att hon kom med rätt tunnelbanetåg... hon for ifrån honom med en påse konfekt och några kuvert med frimärken.

söka huruvida han inte nu hade större inkomster än vad som hade uppgivits, och om i så fall inte hustrun skulle ha rätt till utökad underhåll.

Så var det med det. Hans dotter återspeglade tydligt vilken uppfattning om honom som var den gällande i hennes miljö, när hon i telefon utbrast:

— Förresten kan du gott skicka mamma hundra kronor, så jag kan få en duffel, så de så. Och till helgen kan inte du få träffa mej för då ska jag resa bort.

Han hade varit alldeles tyst. Så tyst att han kunnat höra henne andas i andra ändan av den tråd som förenade dem.

— Kära Eva, sa han uppgivet, det har jag inte råd till.

Och hennes svar kom häftigt och gjorde ont som när man river plåstret av ett sår.

— Mamma säger, att du har gott om pengar!

— Men det har jag inte, Eva lilla, svärade han behärskat.

Och på detta svarade hon inte. För att inte tystnaden mellan dem skulle bli för stor för att kunna glömmas sa han:

— Jag ska fundera på saken, Eva lilla. Ring mej när du kommer hem igen!

Och hon svarade, lättad över att han var så lugn.

— Ja, pappa. Hej då så länge!

— Hej då, min flicka.

Han hade suttit en stund med telefonluren i handen och sett hennes ansikte för sig. Genom att inte lägga på luren och få samtalet bortkopplat ville han förlänga känslan av att ha henne hos sig. Och hon vill ha hundra kronor till en duffel, tänkte han när han hade lagt på luren.

Han bäddade upp sin säng och stoppade in de ihopvikta sängkläderna i skåpet under bokhyllan. Öppnade dörrarna till kokskåpet och mätte upp två koppar vatten i vattenkokaren samt fyllde hett vatten på tékannen, satte därefter kitteln på kokplattan och slog till strömmen. I väntan på att tévattnet skulle komma till kok plockade han fram sin rakapparat och satte sig vid sängens fotända för att raka sig. Han blev färdig med rakningen ungefär samtidigt som vattnet började koka, varför han skyndsamt drog kontakten ur väggen och blandade till sitt té. Han avskydde slarvigt tillagat té. Vattnet fick absolut inte komma till kok helt och hållet om man ville ha ett gott té, var hans stående maxim.

Han satt vid skrivbordet och drack sitt té och åt de tre smörgåsarna med ost. Han tuggade det estniska brödet och njöt av dess syrliga smak och tittade genom fönstret på barnen som lekte på skolgården nedanför honom. Genom väggen hörde han grannens barn leka med varandra. Just nu mätte han ganska bra.

När han tryckte upp hissen och beredde sig att vänta de trettio sekunder det skulle ta för den att komma upp till honom, hörde han steg i trappan från våningen ovanför. Det var den unga, ljushåriga flickan, som han alltsomoftast brukade ha sällskap med i hissen. Han lyfte på hatten och hälsade, och hon nickade tillbaka. Han höll upp hissdörren för henne, och han tog av sig hatten och höll den i handen. Hon kamade sitt hår framför spegeln i hisskorngens vägg, och han drog sig undan för att ge henne svängrum. Hon log åt honom med ögonen och han tänkte. Älskade lilla barn, du är så ung. Du är så vacker, och du skulle kanske kunna vara min dotter.

Det hade fallit litet snö under natten. Fin, småkornig snö, som låg i långa stråk på den bara marken. En kall, rivig vind grep snön och virvlade upp den och pudrade honom i ansiktet, där han gick de ödsliga tomma vägarna genom industriområdet ner mot Sundbyberg. Med åtdragen halsduk och nedtryckt hatt gick han med händerna i rockfickorna framåtlutad mot vinden.

Han lyckades komma ner till den stora affärgatan i Sundbyberg utan att möta någon människa, och det var han tacksam för, ty minnet av det levande flickansikte, som han hade betraktat i hissen hemma, ville han inte ha bortjagat av någon mötandes nollställda djupfrysthet.

Djävla årstid, muttrade han innanför köldkrympta, stela läppar. Han gick över till den vänstra trottoaren och kunde på samma sida se Kvickleys hörna långt framför sig. Han passerade en hälsokostaffär och stannade ett ögonblick för att betrakta bilden av ett par åldringar som hoppade bock. Åt förnuftigt — och var ständigt ung! Tyska preparat. Idel tyska preparat. Hade måntro tyskarna större behov av att försöka vara unga längre än andra människor. Med drottninggelé och vetegroddar.

Han lämnade fönstret och fortsatte att gå längs trottoaren. Visst mötte han människor, men han såg inte deras ansikten. Han tyckte att de inte fanns. En duffel vill flickan ha, tänkte han. Ja, en svart duffel skulle klä henne. Och vad söt hon skulle bli i sin svarta duffel, och så kanske hennes mor skulle sticka en luva i passande färg åt henne. Och hennes flåtor skulle spreta fram, och hennes ögon skulle lysa i ett levande ansikte.

Han skulle just passera en begravningsentreprenörs skyltfönster, då han stannade och tittade på de olika urnorna. En del var små och bukiga andra höga och slanka. De där små, tänkte han, till dem måste man väl bryta bestumparna för

Forts. å sid. 19

Förnäm Egyptisk prinsessa behandlas med välluktande oljor. Till vänster slavinnor. Kvinnan till höger kan betecknas som kammarjungfru. Ja, detta var parfymeri så där omkring 1500 före Kristus.

Redan för årtusenden sedan hade man nått mycket långt när det gällde att åstadkomma raffinerade doftarrangemang. En odisputabel särställning på området intar den egyptiska drottningen Hatchepsut, som med sin gemål Thotmes III regerade under den berömda 18:e dynastin omkr. 1500 f. Kr. Hon sände nämligen en stor fartygs-expedition till landet Punt för att hämta hem rökelse, rosenolja och andra väldof-tande stoffer och essenser. Expeditionen lyckades över förväntan, och häröver blev drottningen så själaglad, att hon bums off-rade 3.300 nötkreatur åt guden Amon. Se-

kanske att vidmakthålla den smak och känslighet även för de minsta dissonanser som är ett kännetecken på gamla kulturer.

Många gåtor har lösts i vällukternas värld, men trots allt har man ännu inte lyckats att ens tillnärmelsevis komma till-rätta med luktsinnets mysterium. Profes-sor Gösta Ehrensvärd skriver i sin bok "Tanke — liv som medvetande och känslospel": "Mikrokemisk undersökning av lukt-receptorceller ger inget påfallande märkligt; cellmaterialet verkar vara van-liga celler med den kemiska nyans i sam-mansättning som företes av alla nervcel-

Från gudomlig dagg till doftfilm

Om vällukternas och luktsinnets mysterier

av STURE WAHLSTRÖM

dan lät hon tillblanda en specialparfym, med vilken hon smorde in sig från ovan till nedan. "Parfymen gav", heter det i en hieroglyf- och reliefberättelse från Ber-el-Bahrittemplet vid Thebe, "åt hennes lem-mar doften av gudomlig dagg, och denna vällukt nådde ända till landet Punt."

Detta mystiska land anses ha omfattat delar av Sydarabien och Somalia, och följ-aktligen måste det ha varit en sjuårdeles väldoft drottningen spred omkring sig.

Parfymtillverkning är sedan länge en omfattande vetenskap och dessutom något av en skön konst. Någon har förresten sagt, att parfymerna är som tangenterna på en klaviatur med hundratals toner. För att från denna klaviatur locka fram de skönaste harmonierna krävs självfallet ett stort kunnande samt ständig övning och förkovring. Men framför allt gäller det

ler. De små håren vid basen av cellytan tycks vara av lipidnatur, dvs. hålla en viss halt av fettliknande ämnen. Slemmet kring dem har hittills inte visat sig innehålla någon mer märklig substans. Vi står med andra ord fortfarande inför ett problem, som på sitt sätt är något av det mest spännande inom den fysiologiska kemin." Och vidare: "Det som förbryllar en är... de utomordentligt små mängder av ämnen i andningsluften som behövs för att utlösa nervimpulser i luktsinnet, och inte minst detta: hur registreras ämnets kemiska struktur som doft, som kvantitativa uttryck för kemisk individualitet, och hur sänds dessa uttryck för intensitet och individualitet till receptorcellernas utlöpare?"

Det mesta som gäller vad man kallar luktsinnets analysystem ligger utanför vår fattningsförmåga, konstaterar professorn.

Vad parfym av alla de slag beträffar kan ingen av dem förmedla ett enda kollektivt intryck till en grupp av individer.

vänd

Var och en av individerna förnimmer intrycket på sitt sätt.

I den lilla staden Grasse, som ligger ca 18 km från det subtropiskt fagra Cannes, har man ett idealiskt klimat för blomsterodling. Medeltemperaturen i januari, den kallaste månaden, är +5,2 grader och i hetaste augusti blir det sällan mer än 22 grader varmt!

I staden finns inte mindre än 18 parfymfabriker, och i omgivningarna breder väldiga blomsterodlingar ut sig. Parfym- och essensfabrikerna sysselsätter 2.000 anställda och blomsterodlingarna ca 20.000. Mest odlas jasminer. Förra året skördades inte mindre än 800 ton blomblad av enbart jasmin! Näst i betydelse kommer rosor och oranger, och andra viktiga blommor är påsk- och pingsliljor, mimosa och Parmavioler.

Ingen skall dock tro att parfym består av enbart blomdofter. Österlandets många exotiska kryddor, träslag m. m. utgör också oundgängliga ingredienser. Från Kina får man t. ex. mysk, ett från en körtel hos myskhjorten intorkat sekret (en liknande doft har även s. k. myskkorn, som fås från en hibiscusbush). Indien bidrar med sandelträ, Japan med kamfer och mynta, Vietnam med finaste anisfrö och Ceylon med kanel och citronella. Vidare kommer nejlikor från Zansibar och vanilj från Madagaskar till flitig användning. Frankrike har f. ö. i sina, f. d. kolonier anlagt stora odlingar av exotiska och för parfym- och läkemedelsindustrin nödvändiga örter och buskar. Självt bidrar landet, utom med blommorna, med bl. a. ek- och tallmossa, som också är utomordentligt viktiga för parfymindustrin.

Kärlek av djupgående slag...

Tick
— Varje gång jag blir kär tappar jag
t o t a l t huvudet!

I Grasse görs inte så mycket färdiga parfym, men desto större är kvantiteterna av eteriska oljor, vilka sedan går till andra fabriker världen runt. Det finns oljor, som innehåller ända upp till 200 olika beståndsdelar.

Även i Cannes, Nizza och på andra håll i Sydfrankrike finns det stora blomsterodlingar och parfymfabriker, och en del av de senare har flerhundraåriga traditioner.

Berömda för sina blomsterodlingar i parfymindustrins tjänst är även Scillyöarna, som ligger omkr. 45 km väster om Landsend i Cornwall.

REVIGÖR ger god vigör

Känner Ni Er trötta och håglösa? Orsaken kan vara brist på någon av vitaminerna. Då hjälper REVIGÖR, som har alla 18 vitaminerna i bästa "lättsmälta" form:

A 20000, B1 2800, D3 2000 IE, B2 7,5, B3 30, B4 60, B5 120, B6 6, B13 8, C 400, kolinbit. 600, inosit 125, E 5, H 1,5, K3 10, PAB 1,5, U 5,5 mg, B12 12 γ /100 g.

Bli pigg och "uppåt" prova REVIGÖR redan idag

Receptfritt på apotek samt i hälsokostaffärer

AB CARLS-BERGH BIOKEMISK OCH FARMACEUTISK FABRIK GÖTEBORG 47

Byggnadsmaterial

Koks - Eldningsolja - Ved

Tjust Bränsle AB

VÄSTERVIK - Tel. 132 10

Också en avsevärd del av den holländska blomsterproduktionen går till parfymfabrikerna.

Under senare år har i USA gjorts omfattande experiment med doftfilm. Bl. a. har man åstadkommit kortfilmer, där praktiskt taget alla en parfymaffärs doftsensationer kunnat förnimmas av publiken. Även mindre angenäma dofter har med viss framgång "reproducerats" via doftaggregat eller "doftorglar". En erfarenhet man gjort — och som ju för övrigt stämmer med de rent vetenskapliga rönen på dofternas område — är att varje individ bland publiken reagerat olika på olika dofter. Med andra ord: den värld av luftburna ämnen, som vi lever i, betyder säkerligen mycket mer än vi tror som kemisk omringning av vårt jag i dess tänkande och handlande. Blomdoft, intresseväckande matos, subtila intryck av parfym, kraftfull mustighet från gödselstackar, multnande sjögräshögar osv. — alla sorts doft av mänsklighet under olika omständigheter ingår som sidostämmer i det kemiska spelet kring situationer, som i sig rymmer oss själva och omvärlden.

Följaktligen bör vi då också reagera olika i olika situationer på en viss raffinerad parfymdoft. Och det gör vi, enligt vad både biogemiker och erfarna parfymörer vittnat.

Arbetsterapi och Hobbymaterial

Porslinsmosaik i många utförande och 20 färgkombinationer.

Pärlov av trä, glas, kristall och metall.

Indiska Ädelstenar till halsband, armband och ringar.

Brasiliansk Onyx till hängsmycken, halsband, örhängen och nyckelringar.

Silvertråd och silverplåt i olika former och dimensioner.

Rundböjtänger för träarbeten.

Halsbandslås i olika utförande 1—5 rader.

Sadelgjord såväl mönstrad som enfärgad i 30 färger.

Väskhandtag i pärlbambu, rotting, trä och metall.

Pappstommar och Silkebast för bastflätning.

Skinns och läder för alla ändamål.

Arbetsatser i rikhaltig sortering. (Halvfabrikat.)

Begär prislista och prover. Vi sända gärna påseendesändningar på öppet köp.

Firma SUNE ENGLUND, Örebro

Klostergat. 18, Postbox 266
Tel. 019/12 09 14 - 12 10 95

Riksförbundets för Hjärt- och Lungsjuka lokalföreningar

- BLEKINGE LÄN** **K**
Blekinge Läns Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka, Box 95, Karlskrona. Ordf. Alva Bengtsson, Gustavborgsv. 19, Karlshamn. Tel. 0454/115 66.
Fur: Furs Patientförening. Tel. Karlskrona 970 70.
Karlshamn: Ordf. Klas Andersson, Kolonigat. 13.
Karlskrona: Ordf. Axel Hansson, Mariebergsv. 22, Gullberna. Tel. 220 39.
Ronneby: Ordf. Eric Andersson, Snäckeg. 4. Tel. 1489.
- GOTLANDS LÄN** **I**
Gotlands Konvalescent- och Patientförening, Adelsg. 19, Visby. Tel. 128 38. Ordf. Åke Svensson, Bergmansg. 29, Visby. Tel. 148 75.
- GÄVLEBORGS LÄN** **X**
Gävleborgs Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka. Korr. Haldor Åström, Brunnsg. 59 C, Gävle. Tel. 026/239 71.
Gävle: Ordf. Ture Edbom, Skomakarg. 18 A. Tel. 026/285 83.
Hofors: Ordf. Erik Karlsson, Björkhagsg. 36. Tel. 0290/202 71.
Hudiksvall: Korr.: Lars Rönn, Box 6, Stocka 1.
Ockelbo: Ordf. Thorsten Andersson, Box 115, Norrsundet. Tel. 221 54.
Sandviken: Ordf. Knut Elfström, Polhemsg. 11 A. Tel. 026/536 09.
Strömsbro: Selggrens Sanatoriums Patientförening. Tel. 026/294 75.
- GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN** **O**
Hjärt- och Lungsjukas Samorg. i Göteborgs och Bohus län (Hälso), Packhusplatsen 2, Göteborg C. Tel. 031/11 96 02.
Göteborg: Fritidshemmet, Paradisg. 12, Göteborg SV. Tel. 031/14 96 69. Ordf. Olof Carlsson, Forsstenag. 4 B. Tel. 031/25 98 87.
Göteborg 17: Patientföreningen, Renströmska sjukhuset.
Rävlanda: Patientföreningen, Sanatoriet.
Svenshögen: Patienternas Självhjälpskassa, Lungkliniken. Tel. 190.
- HALLANDS LÄN** **N**
Hallands Hjärt- och Lungsjukas Centralorg. Korr. Stig Sigvardsson, Daltuna, Fjärås. Tel. 0300/400 35.
Falkenberg: Ordf. Sune Nilsson, Gruebäcksv. 14. Tel. 129 86.
Halmstad: Ordf. Göte Svensson, Linehedsväg. 1. Tel. 035/156 80.
Ullared: Fagereds Patienters Understödsförening. Tel. Lia 11.
Varberg: Ordf. Arvid Andersson, Ö. Vallg. 58. Tel. 123 04.
- JÄMTLANDS LÄN** **Z**
Jämtlands Läns Konvalescentförening, Brunflo. 19, Östersund. Tel. 163 81. Ordf. Sven Widegren, Biblioteksg. 37 B. Tel. 215 89.
Östersund: Sollidens Patienters Understödsförening.
- JÖNKÖPINGS LÄN** **F**
Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Jönköpings län, Postfack 658, Jönköping 3. Ordf. Josef Svensson, Gröna Gatan 22 B. Tel. 036/11 37 66.
Eksjö: Lungklinikens Patientförening. Tel. 0381/130 10.
Jönköping: Ordf. Oscar Liljengren, Karbing. 16. Tel. 036/12 58 18.
Värnamo: Ordf. Erik Ström, Akersberg. Tel. 0370/131 64.
- KALMAR LÄN** **H**
Kalmar Läns Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka. Ordf. Carl Hellström, Ståthållareg. 13, Kalmar. Tel. 0480/147 37.
Kalmar: Ordf. John Carlsson, Sjöbringsv. 3. Tel. 0480/114 33.
Målilla Kyrkby: Målilla Patienters Understödsförening.
Nybro: Ordf. Eric Robertsson, Brokagärde. Tel. 0481/105 44.
Oskarshamn: Sekr. Irma Carlsson, Alléväg. 11 C. Tel. 0491/108 90.
Vimmerby: Ordf. Stig Gustafsson, Skolg. 9, Hultsfred. Tel. 303.
Västervik: Sekr. Rune Claesson, Bang. 12 C. Tel. 0490/149 13.
Öland: Ordf. Carl Nyhlén, Solhem, Löt-torp. Tel. Dödevi 102.
- KOPPARBERGS LÄN** **W**
Dalarnas Hjärt- och Lungsjukas Centralförening. Ordf. Erik Skoog, Box 259, Kvarnsveden. Tel. Borlänge 0243/322 43.
Avesta: Ordf. Karl Lindskog, Slagg. 6. Tel. 0226/513 02.
Borlänge: Ordf. Knut Björnstad, Box 13, Märkargatan, Kvarnsveden. Tel. Borlänge 0243/327 90.
Borlänge 2: Borlänge Silikosförening. Ordf. Karl-Henrik Andersson, Box 3285. Tel. 0243/175 19.
Falun: Ordf. Arne Jonsson, Gammelv. 26. Tel. 023/156 54.
Högbo Patientförening, Falun. Tel. 023/137 00.
Ludvika: Ordf. Alvar Fredriksson, Diger-våla, Sörvik. Tel. 0240/391 16.
- KRISTIANSTADS LÄN** **L**
Kristianstads Läns Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka. Ordf. Elliott Nylander, Gethornskroken 8 A, Hässleholm. Tel. 0451/129 90.
Broby: Broby Patienters Självhjälpsförening, Broby. Tel. 44.
Hässleholm: Ordf. John Lundqvist, Västertbog. 7 E. Tel. 0451/134 30.
Klippan: Ordf. Nils Andersson, Nygårdsv. 3. Tel. 0435/124 89.
Kristianstad: Ordf. Gösta Björck, Box 1278, Vä. Tel. Kristianstad 044/292 97.
Simrishamn: Ordf. Gunnar Grahm, Kv. Mossen, Kivik. Tel. Simrishamn 0414/702 30.
- KRONOBERGS LÄN** **G**
Hjärt- och Lungsjukas Förening i Kronobergs län, Pär Lagerkvists Väg 3 A, Värjö. Korr. Stig Karlsson, Alsberg, Helgevärma. Tel. Värjö 0470/601 07.
- MALMÖHUS LÄN** **M**
Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Malmöhus län, Almbacksg. 2 B, Malmö C. Tel. 040/157 95.
Eslöv: Gottfrid Hansson, Brödåkra, Löberöd. Tel. Eslöv 0413/302 66.
Hälsingborg: Hövidsmang. 4. Tel. 042/108 43.
Ordf. Johan Andersson, Mell. Stenbocksg. 19 A. Tel. 042/289 17.

Höganäs: Korr. Anna Bengtsson, Svarvareg. 4 A. Tel. 042/429 91.

Landskrona: Midthemsv. 31. Ordf. Evert Mathiasson, Hantverkareg. 42 A. Tel. 0418/131 46.

Lund: S. Stationen, S. Esplanaden. Tel. 0412/149 90. Ordf. Gunnar Karlsson, Dag Hammarskjölds Väg 5 C. Tel. 0412/192 58. Patientföreningen, Lungkliniken, Avd. C. Korr. Birgitta Möller, Parkv. 7 B, Lund.

Malmö: Almbacksg. 2 B. Tel. 040/157 95. Ordf. Eric Pålsson, Jespersg. 13, Malmö S. Tel. 040/882 81. Pat.-fören. Gagn och Glädje, Lungkliniken, Malmö. Tel. 040/800 00.

Orup: Pat.-fören. Nyttä och Trevnad, Orupssanatoriet. Tel. 0413/252 81.

Skurup: Ordf. Anders Edbåge, Jonstorp, Skurup. Tel. Ystad 0411/460 32.

Trelleborg: Ordf. Bengt Jarnhäll, Parkg. 11. Tel. 0410/131 98.

Ystad: Ungdomsgården, Piparegr. Ordf. Per-Erik Olsson, Horsag. 15. Tel. 0411/140 49.

NORRBOTTENS LÄN BD

Länsfören. för Hjärt- och Lungsjuka i Norrbotten. Ordf. Bror Ek. Stationsg. 24 B, Luleå. Tel. 0920/152 38.

SKARABORGS LÄN R

Länsföreningen för Hjärt- och Lungsjuka, Axvall. Ordf. Bertil Thim, Orren 3, Järpås. Tel. Järpås 168.

STOCKHOLMS STAD A

Centralstyrelsen för Hjärt- och Lungsjuka i Stockholm, Majorsg. 12 I, Stockholm Ö. Tel. 08/61 04 14 och 61 05 95.

Fhlis, Majorsg. 12, I. Ordf. Lennart Åkerström, Knypplerskv. 23, II, Bromma. Tel. 08/26 40 68.

S:t Görans Patientförening. Ordf. Bertil Hammarlund, Kammakarg. 70, 2 tr, Stockholm C. Tel. 08/67 87 25.

Uttran: Söderby Patientförening, Uttran 2. Tel. 0753/309 20.

Hedemora: Tjarnans Patientförening.

STOCKHOLMS LÄN B

Konvalescentföreningen för Hjärt- och Lungsjuka i Stockholms län, Alg. 3, Solna. Tel. 08/27 81 13.

Uttran: Patienternas Understödsförening, Utrans Sjukhus, Uttran. Tel. 0753/304 83.

SÖDERMANLANDS LÄN D

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Södermanlands län. Ordf. Erik Norgren, Juniv. 7, Eskilstuna. Tel. 016/134 72.

Eskilstuna: Ordf. Erik Norgren, Juniv. 7, Eskilstuna. Tel. 016/134 72.

Lungkliniken Pat.-fören. Ordf. Arne Lundh, Stenkvistav. 9, Eskilstuna 3. Tel. 016/390 18.

Katrineholm: Ordf. Börje Hedlund, Biévåg. 8 B.

Nyköping: Ordf. Helge Eriksson, Fruängsg. 10. Tel. 0155/190 55.

UPPSALA LÄN C

Uppsala Läns Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka. Ordf. Gunnar Ericsson, Björkv. 5 B, Björklinge.

Enköping: Ordf. Bo Berg, Sämskarbog. 9. Tel. 0171/354 23.

Uppsala: Ordf. Mary Schelin, Gröna Gatan 23 C. Tel. 018/11 65 38. Patientföreningen vid Lungkliniken avd. 41, Uppsala. Tel. 018/13 92 00.

VÄRMLANDS LÄN S

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Värmlands län. Ordf. Åke Aspling, Lovisebergsv. 1 C, Hagfors. Tel. 0563/121 82.

Arvika: Ordf. Sonja Johansson, Bosebyn, Arvika. Tel. 0570/350 51. Pat.-fören. Enighet, Lungkliniken, Arvika. Tel. 0570/131 00.

Hagfors: Ordf. Åke Aspling, Lovisebergsväg. 1 C. Tel. 0563/121 82.

Karlstad: Ordf. Nilz Perner, Malmtorgs-gat. 9. Tel. 054/820 00.

Kristinehamn: Ordf. Alma Hellström, Högåsg. 12. Tel. 0550/116 20.

Säffle: Ordf. Sigvard Berglund, Huldrastigen 7. Tel. 0533/139 00.

VÄSTERBOTTENS LÄN AC

Västerbottens Läns Hjärt- och Lungsjukas Centralförening. Ordf. Harald Holm, Box 1836, Holmsund. Tel. Umeå 090/404 23.

Byske: Ordf. Erling Lundsten, Abyrn, Brännfors. Tel. Brännfors 80.

Hällnäs: Patientföreningen, Hällnäs 2. Tel. 500.

Lycksele: Bången, Box 375. Ordf. Arne Årebrand, Box 2014. Tel. 104 33.

Tärna: Ordf. Bernhard Karlsson, Ström, Joeström.

Umeå: Ordf. Florence Persson, Bölev. 31. Tel. 090/191 27.

VÄSTERNORRLANDS LÄN Y

Västernorrlands Hjärt- och Lungsjukas Centralförening. Ordf. Lars Norberg, Fack 1, Indal. Tel. 060/921 70.

Sundsvall: Ordf. Ossian Gustavsson, Västra väg. 16. Tel. 060/550 16. Patienternas Understödsförening, Sanatoriet, Sundsvall.

Örnsköldsvik: Ordf. Gunnar Nyberg, Box 1321, Gullänget. Tel. 0660/197 81. Föreningen Nyttä och Nöje, Box 129, Örnsköldsvik.

Österås: Patientföreningen, Österåsens Sanatorium. Tel. Sollefteå 0620/230 90.

VÄSTMANLANDS LÄN U

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Västmanlands län, Haga parkg. 5, Västerås. Tel. 021/420 33. Ordf. K. A. Berglund, Gulsporreg. 13 A, Västerås. Tel. 021/197 31.

Fagersta: Korr.: Karl Bengtsson, Benningväg. 19, Fagersta 2. Tel. 0223/144 80.

Köping: Marieborgsv. 9. Tel. 0221/103 11. Ordf. Rune Degerman, Pungbov. 24.

Västerås: Aros, Haga Parkg. 5. Tel. 021/420 33. Ordf. Bertil Alvebris, Tråddragarg. 27 D. Tel. 021/463 33. Patienternas Understödsförening, Sanatoriet, Västerås. Tel. 021/371 00.

ÄLVSBORGS LÄN P

SÄLKO, Postfack 216, Borås. Ordf. Herbert Ahlqvist, Akvilejagången 31, Borås. Tel. 033/200 02.

Borås: Pat.-fören. Skogsblomman, Västeråsens Sanatorium.

Kinna: Ordf. Anna Sandell, Fack 78, Kinna. Tel. 0320/105 36.

Åsunden: Patienternas Understödsförening, Sjö-Gunnarsbo Sjukhus.

ÖREBRO LÄN T

Örebro Läns Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka, Hj. Bergmans Väg 30. Korr. Valter Svärd, Box 167, Degerfors. Tel. 0586/407 49.

Garphyttan: Patientföreningen, Garphytte Sjukhus. Tel. 019/980 20.

Karlskoga: Timmermansv. 5. Tel. 0586/370 78. Ordf. Gunnar Andersson, Doberväg. 13 B, Bofors. Tel. 0586/348 80.

Örebro: Postfack 378. Ordf. Charles Andersson, Stenhuggarev. 11. Tel. 019/12 38 79.

ÖSTERGÖTLANDS LÄN E

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Östergötland, Box 101, Linköping. Tel. 013/244 40. Ordf. Gustav Somdahl, Garvareg. 12, Linköping. Tel. 013/12 13 50.

Kolmårdssjukhuset: Kolmårdspatienternas Intresseförening. Tel. 011/914 00.

Linköping: Korr. Göte Nordberg, Prästbols-gat. 1. Tel. 013/12 67 42.

Norrköping: Skolg. 3. Tel. 011/230 19. Ordf. Sven Lönnqvist, Albrektsv. 101. Tel. 011/264 15.

Elmontage AB

Hamngatan 32, VÄSTERVIK

Tel. 116 41

Installationer — Reparationer

Lundin & Lindberg

Tel. 313 64

Väduren 21

Tel. 313 64

ESKILSTUNA

VÄSTERVIK

**Färger - Tapeter
Kemikalier
Sjukvårdsart.**

Tre butiker till Er tjänst!

Hamngatan 38

Johannesdalsplan, Alb. Tengens väg 61

Telefon växel 133 80

Framsynta BYGGARE

väljer vår

NATURSTEN

— ett värde som varar

AB Bjurstorps Marmorverk

Katrineholm — Västervik — Stockholm

Borås Exportaffär

Köpare till

Järn- och Metallsrot samt Textilavfall

Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20

BORÅS

Ingv. Forsberg

*Smides- &
Mek. Verkstad*

BODEN

Strandplan 5. Tel. 110 72

— REKOMMENDERAS —

Prenumerera på

Status

ÄMNESOMRÅDE:

SOCIALPOLITIK — SOCIALMEDICIN

TREVLIGA BRODERIARBETEN

för arbetsterapi

Begär katalog från

Gamlestads Konsthantverk AB

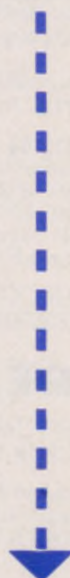
Box 200 21

GÖTEBORG 20 - Telefon 031/26 36 45

REHABILITERING

är nyckelordet i dagens Social-Sverige

Försäkringskyddet, sjukförsäkring och förtidspensioner, måste kompletteras med rehabilitering — att återställa funktions- och arbetsförmågan helt eller delvis efter var och ens hälsa och färdigheter.

Rehabiliteringen bör sättas in genast. Flera rehabiliteringskliniker och tillräcklig personal ger bättre folkhälsa och arbetskraft. Rehabiliteringen måste fungera — från sjukvårdsplanet och ut i samhälls- och arbetslivet.

STÖD RIKSFÖRBUNDET FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA

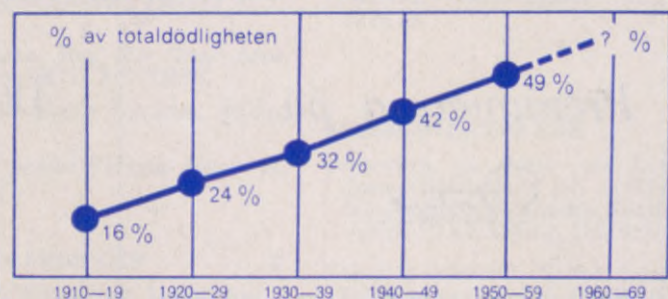
Förbundet har ett 120-tal lokalföreningar i olika delar av landet.

Genom medlemskap eller annat stöd verkar Ni för hjärt- och lungsjuka.

Hjärtsjuka i Sverige utgör ca 500.000 med mer eller mindre manifesterade sjukdomsbesvär.

HJÄRT- OCH KÄRLSJKDOMAR ORSAKAR I DAG MER ÄN HÄLFTEN AV DÖDSFALLEN I VÅRT LAND:

Kurvan över hjärtsjukdomarna stiger — av den totala dödligheten utgör de nu drygt 52 %.